

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 25.

Fredagen den 21 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 257, med tillkännagivande att i statsverkspropositionen bebådad framställning angående anslag till nytt landsstatshus i Halmstad icke kommer att föreläggas riksdagen.

§ 3.

Föredrogs var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

- nr 456 av herrar *Holmbäck* och *Lundqvist*;
- nr 457 av herr *Lundqvist m. fl.*;
- nr 458 av herr *Holmgren m. fl.*; och
- nr 459 av herr andre vice talmannen *Magnusson m. fl.*

Vid nu skedd föredragning av en av herr *Bagge m. fl.* avgiven motion, nr 460, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 242, med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40 hänvisades motionen, i vad anginge jordbruksärenden, till jordbruksutskottet, och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan och remitterades till jordbruksutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen:

- nr 461 av herr *Liedberg m. fl.*;
- nr 462 av herr *Eriksson i Sandby m. fl.*;
- nr 463 av herr *Sandberg m. fl.*;
- nr 464 och 465 av herr *Skoglund m. fl.*;
- nr 466 av herr *Osberg m. fl.*;
- nr 467 av herr *Barnekow m. fl.*;
- nr 468 av herr *Lövgren m. fl.*; samt
- nr 469 och 470 av herr *Larsson i Hede.*

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 7 och 117—128 samt första lagutskottets utlåtanden nr 21 och 22.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av herr *Brädefors'* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa interpellation, angående viss verksamhet, som uppgivits hava bedrivits av den finska politiska polisen på svenskt område, blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista de två gånger bordlagda ärendena skola uppföras i följande ordning, nämligen först statsutskottets utlåtande nr 111, därefter statsutskottets utlåtande nr 7, därefter statsutskottets utlåtanden nr 117—128 och därefter övriga ärenden i den ordning, i vilken de finnas upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 46, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande den under punkt 14 i utskottets utlåtande nr 32 gjorda hemställan om räntan å lån från statens kalkbrukslånefond;

nr 47, i anledning av väckt motion angående utredning om viss ändring i 2 § lagen angående köttbesiktning och slakthus;

nr 48, i anledning av väckt motion angående märkning av importerad gädda och gös;

nr 49, i anledning av väckta motioner om fortsatt tillämpning av lagen den 17 juni 1932 angående ytterligare utsträckning av lagen den 22 juni 1928 om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av tomter från fastigheten Veterskoga 4¹ i Skinnskattebergs socken av Västmanlands län.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt privatflyget;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för postverkets räkning av vissa fastigheter i Borås m. m.;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av visst område å Djurgården till Stockholms stad;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restaurering av Gustav III:s paviljong i Haga;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till återuppförande av ett presshus vid ammunitionsfabrikens etablissement å Marieberg;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark i Skillingaryds municipalsamhälle;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga områden inom Bergkvara municipalsamhälle;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till nybyggnad för de militära högskolorna;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den s. k. Gripsholmsjorden i Nyköping; och

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m.; samt

från bankoutskottet:

nr 150, angående användande av riksbankens vinst för år 1938.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Avlämnades följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 245, med förslag till militärt avlöningsreglemente m. m. motionerna:

nr 471 av herr *Bergvall m. fl.*;

nr 472 av herr *Holmgren*;

nr 473 av herr *Lövgren*;

nr 474 och 475 av herr förste vice talmannen *Jeppsson m. fl.*; och

nr 476 av herr *Arneberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 246, med förslag till avlöningsreglemente för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglemente) motionen nr 477 av herr *Arneberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 244, med förslag till lantarbetstidslag motionerna:

nr 478 av herr *Lundell m. fl.*; och

nr 479 av herr *Bagge m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 251, angående åtgärder för lagring av brännolja motionen nr 480 av herrar *Skoglund* och *Janson* i Frändesta;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 254, angående grunderna för statsbidrag från statens avdikningsanslag till vissa invallningsföretag vid Ume- och Vindelälvarna i Västerbottens län motionen nr 481 av herr *Hansson* i Vännäsby *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område motionerna:

nr 482 av herr *Hilding m. fl.*;

nr 483 av herr *Sandberg m. fl.*;

nr 484 av herr *Lundqvist*;

nr 485 av herr *Lundqvist m. fl.*;

nr 486 av herr *Holmgren*;

nr 487 av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*;

nr 488 av herrar *Andersson* i Dunker och *Andersson* i Vigelsbo;

nr 489 av herr *Bagge m. fl.*;

nr 490—494 av herr *Hagberg* i Luleå; samt

nr 495 och 496 av herrar *Pettersson* i Rosta och *Andersson* i Ovanmyra;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 231, med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m., motionen nr 497 av herr *Bagge m. fl.*; och

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående visst avtal mellan aktiebolaget Vin- & Spritcentralen och Mo och Domsjö aktiebolag motionen nr 498 av herr *Lundell m. fl.*

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Holm</i>	under	3	dagar	fr. o. m.	den	22	april,	
› <i>Ericson</i> i Boxholm	›	4	›	›	›	22	›	
› <i>Wolgast</i>	›	4	›	›	›	22	›	
› <i>Bergquist</i>	›	2	›	›	›	23	›	
› <i>Staxäng</i>	›	6	›	›	›	22	›	
› <i>Hansson</i> i Örebro	›	3	›	›	›	22	›	
› <i>Aqvist</i>	›	2	›	›	›	22	›	och
› <i>Osberg</i>	›	2	›	›	›	22	›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.13 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 22 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Forsslund* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 250, med förslag till lag om enskilda vägar, m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Föredrogs var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 471 av herr *Bergvall m. fl.*;

nr 472 av herr *Holmgren*;

nr 473 av herr *Lövgren*;

nr 474 och 475 av herr förste vice talmannen *Jeppsson m. fl.*; samt

nr 476 och 477 av herr *Arneberg*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 478 av herr *Lundell m. fl.*; och

nr 479 av herr *Bagge m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 480 av herrar *Skoglund* och *Janson* i Frändesta;

nr 481 av herr *Hansson* i Vännäsby *m. fl.*;

nr 482 av herr *Hilding m. fl.*;

nr 483 av herr *Sandberg m. fl.*;

nr 484 av herr *Lundqvist*;

nr 485 av herr *Lundqvist m. fl.*;

nr 486 av herr *Holmgren*;

nr 487 av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*;

nr 488 av herrar *Andersson* i Dunker och *Andersson* i Vigelsbo;

nr 489 av herr *Bagge m. fl.*;

nr 490—494 av herr *Hagberg* i Luleå; och

nr 495 av herrar *Pettersson* i Rosta och *Andersson* i Ovanmyra; samt

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 496 av herrar *Pettersson* i Rosta och *Andersson* i Ovanmyra;

nr 497 av herr *Bagge m. fl.*; och

nr 498 av herr *Lundell m. fl.*

§ 3.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 46, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande den under punkt 14 i utskottets utlåtande nr 32 gjorda hemställan om räntan å lån från statens kalkbrukslånefond.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 47—50.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående det i § 3 här ovan omförmälda ärendet.

§ 6.

Ang. stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Då jag vid detta utlåtande låtit anteckna en blank reservation, skall jag be att med några ord få ange min ställning i frågan.

Full enighet råder mellan utskottsmajoriteten och reservanterna om det väsentliga, nämligen att godtaga de av Kungl. Maj:t föreslagna naturastipendierna. Full enighet råder också därom, att dessa stipendier ej böra vara förbehållna ensamt de studerande vid universiteten i Uppsala och Lund, utan att de böra i lika mån vara tillgängliga även för studerande vid högskolorna och möjligen också för studerande vid en del utbildningsanstalter med mera praktisk inriktning. Hur vid ramen härvidlag bör vara, vilka utbildningsanstalter som böra komma med och hur mycket som kan finnas skäligt att utgå till den ena eller den andra, kan inte angivas utan en närmare utredning. Utskottet förordar en sådan utredning i sin motivering. Reservanterna vilja i enlighet med vanlig praxis, att riksdagen skall avlåta en skrivelse därom till Kungl. Maj:t. Jag anser, att en skrivelse är det mest klara och logiska uttrycket för vad man i detta avseende vill, men skillnaden torde måhända inte i verkligheten bli så stor. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t skall läsa och taga hänsyn till utskottets motivering på samma sätt som i fråga om en skrivelse.

En annan skiljaktighet gäller anslagens storlek. Kungl. Maj:t har föreslagit 200,000 kronor, vilket utskottet tillstyrkt. Reservanterna anse, att då ramen för dessa naturastipendiernas omfattning med säkerhet kommer att bli betydligt vidare än den, varom nu är fråga, bör försiktigheten bjuda att till det begränsade område, det nu gäller, de båda statsuniversiteten och karolinska institutet, börja med ett något mera begränsat anslag, 150,000 kronor. När den begärda utredningen om något år föreligger och man kan se det behov, som kan ifrågakomma vid varje utbildningsanstalt, och därmed också det totala behovet samt ställer detta i relation till vad man då anser sig ha möjlighet att ge, får naturligtvis också avvägningen till dem, som i år äro upptagna, åter tagas under omprövning. Det är i överensstämmelse med gammal sund praxis, att när ett behov eller ett område inte är fullt utrett, går man fram med försiktighet. En sådan begränsning, som reservanterna här stannat vid, innebär inte heller att någonting eftersättes för framtiden. När ärendet, som vi hoppas, redan nästa år föreligger i utrett och färdigt skick, kan man överblicka det och anslå de belopp, som då visa sig erforderliga. Visar det sig, att man behöver mera, kan man, om man har medel nog, anslå mera. Att sänka ett anslag är emellertid, såsom vi förstå, mycket svårare. Av dessa skäl anse reservanterna, att man bör i år stanna vid 150,000 kronor.

Så långt sammanfaller min ståndpunkt med den av herr Olof Olsson m. fl.

Ang. stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m. (Forts.)

avgivna reservationen. Att jag ändå inte kunnat ansluta mig till denna beror på vissa uttalanden däri, bl. a. angående urvalet av stipendiater, där min uppfattning närmast överensstämmer med utskottets. Jag har sålunda nödgats gå fram ensam, dock icke alldeles ensam — herr Andrén, som också avgivit en blank reservation, och jag ha i denna fråga samma ståndpunkt.

Som frågan nu ligger, tjänar det icke mycket till att ställa ett yrkande i enlighet med den ståndpunkt, som jag här velat antyda. Jag skall därför avstå därifrån, men jag har med dessa ord velat ange min ställning i frågan.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman, mina damer och herrar! Jag vill fästa de ärade kammarledamöternas uppmärksamhet på en väsentlig sak i detta betänkande, nämligen den grundväsentliga skillnaden mellan reservanternas åsikt och den, som företrädes av utskottsmajoriteten. Reservanternas underkända nämligen fullkomligt en grundläggande princip för propositionen, nämligen den, att det skall vara nybörjare, som i första hand skola få del av dessa stipendier. Det är en mycket viktig omständighet, och jag ifrågasätter. huruvida kammaren är beredd att slå omkull den grund, på vilken propositionen är byggd i detta avseende. Det förhåller sig nämligen så, att en del begåvade ynglingar och flickor, som tagit sin studentexamen och kanske ha alla möjliga förutsättningar för att studera vid ett universitet eller en högskola, där de skulle bli utmärkta lärjungar, icke ha några ekonomiska förutsättningar för att kunna fortsätta vid universitet eller högskolan. När de slutat i gymnasiet och tagit sin studentexamen med utomordentliga betyg, stå de där och kunna icke gå längre, därför att deras ekonomiska möjligheter icke äro sådana, att de kunna fortsätta. För att så att säga rädda åt de högre studierna fattiga, utomordentliga begåvningar har förslaget om naturastipendier åt nybörjare kommit till. Erfarenheten har visat, att den unga man eller kvinna, som tagit sin studentexamen och ingenting högre önskar än att få fortsätta vid ett universitet, kan ofta nog icke få lån på rimliga villkor och icke heller på annat sätt något understöd för att kunna fortsätta. Dessa begåvningar, som landet kanske i en framtid skulle ha mycken nytta av, gå förlorade. Om man nu tar reservationen, underkänner man hela den grundläggande åskådningen för propositionen och knäsatser en helt annan. Jag är övertygad om att ett sådant underkännande av propositionen är kammarens majoritet icke beredd att ge.

Man har från åtskilliga håll frågat, vad det betyder, att utskottet i sin motivering talat om Stockholms och Göteborgs högskolor och de tekniska högskolorna på ett särskilt sätt utan att ställa något yrkande med begäran om en skrivelse. Ja, det skrivsätt, som majoriteten i utskottet använder, betyder, att utskottet menar, att högskolorna i Stockholm och Göteborg och de tekniska högskolorna äro likvärdiga med universiteten och karolinska institutet, och att de studerande där sålunda böra kunna utan någon svårighet föras in under samma stipendiebestämmelser, som därest utskottsförslaget bifalles komma att gälla för universiteten och karolinska institutet, och att från och med nästa budgetår, d. v. s. budgetåret 1940/41, bör Kungl. Maj:t kunna vara beredd att föra in även eleverna vid de övriga högskolorna under samma stipendiebestämmelser. Däremot kan det tänkas dröja längre, innan man kan vara beredd att ge eleverna vid fackskolor av högskolekaraktär samma eller likvärdiga stipendiemöjligheter som eleverna vid universiteten och de egentliga högskolorna. Man kan nämligen icke vara beredd på att nu säga, att alla fackskolor, som det talas om i motionerna, äro i den ställningen, att eleverna vid dessa skolor böra få samma möjligheter som eleverna vid universiteten. Kur-

Ang. stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m. (Forts.)

serna äro helt annorlunda lagda. Studietidens längd varierar högst betydligt och är i de allra flesta fall mycket kortare än vid universiteten samt vid Stockholms och Göteborgs högskolor. Man kan t. ex. icke likställa farmaceutiska institutet, som motionärerna göra, med övriga högskolor. Det finns ingen möjlighet därtill. Det finns andra fackskolor, som icke heller kunna likställas med t. ex. universiteten. Man måste fråga sig, huru många fackskolor som skola föras in under de stipendiebestämmelser, som äro gemensamma för universiteten och högskolorna i Stockholm och Göteborg. Skall det vara naturastipendier över hela linjen? Huru stora skola stipendierna vara i det ena eller andra fallet? Till vilka skolor skall man överhuvud taget ifrågasätta att lämna stipendier? Detta är öppna frågor som måste undersökas. Detta gör, att man måste företaga en klyvning samt föra över Stockholms och Göteborgs högskolor samt tekniska högskolor till den grupp, som vi förmodligen redan äro beslutna att föra in under samma stipendiebestämmelser, universiteten och karolinska institutet, under det att man sedan får undersöka, huru många fackhögskolor och under vilka förhållanden eleverna vid dessa kunna tagas med under dessa stipendiebestämmelser. Det är alltså en fråga som måste undersökas, och som med all säkerhet icke kan utredas på ett år, så att proposition kan vara färdig till nästa år. Det är möjligt, att så kan ske, men jag betvivlar det starkt.

Under sådana förhållanden tror jag, att kammaren gagnar denna sak mera genom att biträda utskottets förslag, som innebär i sin motivering en stark rekommendation till Kungl. Maj:t att gå vidare på den inslagna vägen, att i första rummet införa Stockholms och Göteborgs högskolor samt de tekniska högskolorna under i huvudsak samma stipendiebestämmelser, som här äro föreslagna, och vidare i den mån, som utredningen därtill kan ge anledning, föra in övriga fackhögskolor under stipendiebestämmelser, som kunna vara jämförbara med de stipendiebestämmelser, som här äro ifrågasatta.

Jag tillåter mig, herr talman, att rekommendera kammaren att biträda utskottets förslag.

Herr Holmbäck: Herr talman! Efter herr Conrad Jonssons anförande har jag för min del endast att yttra några ord.

Det är tre punkter, i vilka den reservation, som avgivits av herr Olof Olsson m. fl., skiljer sig från utskottets förslag.

Den första punkten är, att reservanterna önska en riksdagsskrivelse beträffande stipendier åt eleverna vid Stockholms och Göteborgs högskolor och vid de tekniska högskolorna samt övriga fackhögskolor, under det att utskottsmajoriteten anser en sådan onödig, eftersom Kungl. Maj:t redan har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål. Jag delar för min del herr Perssons i Falla uppfattning, att det är relativt likgiltigt vilken linje man i detta fall väljer, men jag ansluter mig till utskottet på den grund, att jag tycker, att man icke skall avlåta skrivelser till Kungl. Maj:t i andra frågor än sådana, där man önskar fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på ett visst förhållande, som icke tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts intresse. Så har emellertid varit fallet i denna fråga.

Den andra punkten, som är vida viktigare, rör anslaget storlek. Kungl. Maj:t har begärt 200,000 kronor, medan reservanterna vilja pruta ned beloppet till 150,000 kronor. Jag ber härvid att få fästa uppmärksamheten vid att de sakkunniga föreslagit 300,000 kronor, varför en anslutning till reservanternas förslag skulle innebära en nedsättning till hälften av den summa, som de sakkunniga föreslagit. Jag tycker, att detta är en alltför stor prut-

Ang. stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m. (Forts.)

ning, och jag ansluter mig därför på denna punkt obetingat till Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber därvid att få påpeka, att det vid universiteten finns ett mycket stort procenttal studenter, vilka icke ha sina hem i universitetsstaden utan på annan ort. Vi ha i Uppsala ungefär 3,500 studenter. Det har nu gjorts en utredning om hur många av dessa, som ha sitt hemvist i universitetsstaden, och man har funnit, att detta är händelsen med endast 471. Detta visar, att behovet av dessa stipendier, som ju avse kost och bostad och därför passa särskilt för dem som ej hava hemvist i studiestaden, är mycket stort i universitetsstäderna.

Den tredje punkt, där reservanterna skilja sig från utskottet, är, att reservanterna i motsats mot utskottet anse, att dessa stipendier även skola kunna tilldelas studenter, som en tid ha studerat vid universiteten. Jag har varit universitetslärare i 25 år, och under denna tid har jag haft att behandla ett stort antal stipendiefrågor. Det har därvid många gånger slagit mig, hur utomordentligt svårt det är för de unga studenterna att få stipendier. En student måste ligga i Uppsala ett par, tre år och skaffa sig meriter för att kunna vara med i konkurrensen angående stipendier. Det hjälper icke, att han har utomordentligt goda studentbetyg, och att man vet, att han är en mycket studiebegåvad man. Därför har jag för min del alltmera avgjort fått den uppfattningen, att det borde finnas särskilda stipendier, som man kunde ge direkt till de unga. Det är därför enligt min åsikt en mycket stor lucka, som fylles genom det kungl. förslaget. Av detta skäl ansluter jag mig också utan varje spår av tvekan till utskottets förslag, som ju på denna punkt överensstämmer med Kungl. Maj:ts.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Ang. utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39, angående ersättning till städerna för mistad tolag.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 43 (sid. 87) av det vid propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1939/40 fogade statsrådsprotokollet över finansärenden föreslagit riksdagen att till Ersättning till

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag.

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)
 Städerna för mistad tolag för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 9,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till prövning upptagit en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Rubbestad *m. fl.* väckt motion, nr 217, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta anhålla hos Kungl. Maj:t, att åtgärder vidtoges för att en snar avveckling måtte ske av de till vissa städer utgående tolagsersättningarna.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte

a) till Ersättning till städerna för mistad tolag för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 9,000,000 kronor,

b) i anledning av motionen II: 217 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förutsättningslös utredning rörande frågan huruvida och i vad mån en avveckling av nu utgående tolagsersättning kunde äga rum, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Nilsson* i Malmö, *Pauli*, *Lindström*, *Magnusson* i Kalmar, *Eriksson* i Stockholm och *Bergström* i Hälsingborg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen — — — (= utskottet) — — — 9,000,000 kronor,

b) att motionen II: 217 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Eriksson* i Stockholm: Herr talman! Under avdelningen »ersättningar för särskilda förmåner och rättigheter m. m.» upptages under sjunde huvudtiteln i året statsreglering ett belopp av 8,300,000 kronor. Kungl. Maj:t föreslår i den budget för nästkommande budgetår, som vi nu behandla, att motsvarande belopp skall fastställas till 9,000,000 kronor. Vissa av kammarens ledamöter ha nu väckt en motion, i vilken de hemställa, »att riksdagen måtte besluta anhålla hos Kungl. Maj:t att åtgärder vidtagas för att en snar avveckling må ske av de till vissa städer utgående tolagsersättningarna». Till följd av denna motion har statsutskottet föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, »att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förutsättningslös utredning rörande frågan, huruvida och i vad mån en avveckling av nu utgående tolagsersättning må kunna äga rum, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Då jag tillsammans med ett antal ledamöter av statsutskottet icke ha kunnat förena oss med statsutskottets majoritet om dess hemställan i detta avseende, så beror detta huvudsakligen på den uppfattning, som vi hysa, att frågan om en avveckling av ersättningen för mistad tolag icke kan lösas fristående från frågan om de andra ersättningar, som utgå till städer för en eller annan prestation. Jag erkänner visserligen, att det bryska yrkande, som motionen innehåller, väsentligen har mildrats genom formuleringen av statsutskottets hemställan, men jag anser i alla fall, att man icke kan göra en framställning till Kungl. Maj:t om en utredning rörande avvecklingen av ersättningen för mistad tolag utan att samtidigt taga upp, som jag nyss framhöll, även frågan om andra ersättningar för rättigheter och skyldigheter, som utgå till städerna.

Det är möjligen någon, som frågar vad tolag egentligen är för något. De ärade motionärerna ha ju försökt prestera en utredning härom i sin motion, av vilken man kan inhämta, att tolagsersättningen numera utgör en del av tull-

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

inkomsterna, som utgår för vissa olika ändamål, i vissa fall för hamnanläggningar, i andra fall för att bestrida avlöningarna åt städernas magistrater o. dyl. Det är emellertid klart, att tolagsersättningen i vissa fall motsvaras av en städernas prestation, och man kan därför givetvis icke på rak arm intaga någon ståndpunkt i själva sakfrågan.

Jag har, som jag förut angav, ansett, att tolagsersättningen är ett led i ett ersättningsystem mellan staten och städerna, och att man därför icke bör upptaga denna fråga till särskild behandling utan att vidga utredningen till detta ersättningsystem i sin helhet. Möjlighet hade ju förelegat för statsutskottet att med användande av sin initiativrätt föreslå en dylik utvidgning av motionens yrkande. Statsutskottet har emellertid anslutit sig till motionen och sålunda endast föreslagit en framställning till Kungl. Maj:t om avveckling av tolagsersättningen, vilket jag för min del sålunda icke kunnat biträda.

Jag ber därför, herr talman, att på denna punkt få yrka avslag på utskottets hemställan under b) i enlighet med den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Med herr Eriksson i Stockholm förenade sig herr *Lithander*.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag är icke alls förvånad över att herr Eriksson i Stockholm yrkar avslag på utskottets hemställan om en utredning. Han är ju representant för Stockholms stad och denna stad hör jämte Göteborg till de städer, som ha den största inkomsten av denna tolagsersättning. Det är därför också helt naturligt, att herr Lithander instämmer i herr Erikssons i Stockholm avslagsyrkande.

När herr Eriksson i Stockholm gör gällande, att städerna utföra vissa prestationer, som svara mot tolagsersättningen, så är detta kanske i viss mån sant, men om man ser på den historiska utvecklingen, får man en helt annan uppfattning av den saken. Tolag, som egentligen betyder ett tillägg, infördes år 1636 under drottning Kristinas förmyndarregering. På grund av rådande krig och på grund av vissa farsoter, som hemsökte Stockholm, hade staden råkat i ett synnerligen dåligt ekonomiskt läge, och staden borgmästare anhöll därför hos den dåvarande riksstyrelsen, att man skulle få ekonomisk hjälp. Det var nämligen vid den tidpunkten icke mer än 170 borgare i staden, som kunde betala sina skatter, och det är klart, att vid sådant förhållande måste staten vidtaga åtgärder för att hjälpa staden.

Sedan emellertid Stockholm hade fått denna tolag, försökte också andra städer undan för undan erhålla samma förmån, varvid man givetvis åberopade olika ömmande omständigheter, såsom att man icke kunde klara avlöningarna till sina tjänstemän, att man icke kunde hålla offentliga byggnader i stånd o. s. v. Regeringen, som på denna tid var ganska angelägen om att städerna skulle utvecklas kraftigt, biföll som regel dessa ansökningar.

Under Karl XI:s reduktion indrogs visserligen denna tolag till de olika städerna, men det lyckades ändå städerna rätt snart att åter komma i åtnjutande av denna förmån, och den utökades sedermera ytterligare undan för undan. Så snart städerna skulle fullgöra någon märkbar prestation, bygga en stor offentlig byggnad eller dylikt, anhöllo de att få en tolag, d. v. s. ett tillägg till tul-len. Sålunda fick Göteborgs stad en dylik tolag, när den byggde sin domkyrka, och samma sak skedde även, när den byggde sitt börshus och sitt fattighus. Även Stockholms stad erhöll dylik tolag, när den skulle uppföra vissa allmänna byggnader.

På detta sätt uppstod efter hand en mängd olika tolagstitlar, vilket åstadkom rätt stor förvirring, och år 1825 vidtogs därför för Stockholm och Göte-

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

borg en reglering, varigenom de olika titlarna sammanslogos till en enda allmän tolag. Denna tolag, som utgick vid sidan om tullen, åstadkom emellertid ganska stora besvärligheter för våra handelsförbindelser med andra länder, och den kommitté, som år 1855 hade tillsatts för att ordna Sveriges och Norges ömsesidiga handelsförbindelser, föreslog därför, att tolagen skulle upphöra och att i stället skulle utgå ersättning till städerna för mistad tolag. Denna reglering genomfördes år 1857. Den innebar, att de städer, som då hade rätt till tolag, skulle få en tolagsersättning, som var beräknad efter medeltalet för åren 1853—1855 av den inkomst, som de haft av tolagen. Det bestämdes vidare, att om tullinkomsterna stego utöver ett visst grundbelopp, skulle städerna åtnjuta 5 procent av det överskjutande beloppet. Vidare infördes en bestämmelse om att ifall tullinkomsterna understego det fastställda medelbeloppet, skulle visst avdrag göras å tolagsersättningen. Dessa bestämmelser ha alltså medfört, att för närvarande utgå dessa ersättningar för mistad tolag dels med det år 1857 fastställda grundbeloppet, dels med 5 procent å alla inflytande tullavgifter utöver ett visst belopp. Det är detta som gjort, att dessa tullavgifter på sista tiden ha stigit i den oanade utsträckning, som varit fallet. Då man år 1857 avvecklade denna tolag, uppgick den sammanlagda tolagsersättningen till i runt tal 804,000 kronor, men innevarande år är beloppet i statsverkspropositionen upptaget till icke mindre än 9,000,000 kronor. De ersättningar, som utgingo budgetåret 1936/37 utgjorde för Stockholms vidkommande 3,658,748 kronor, för Göteborg 1,815,805 kronor, för Malmö 900,519 kronor, för Hälsingborg 298,447 kronor och för Norrköping 243,213 kronor. Det är alltså ganska betydande belopp, som gå till dessa stora städer.

Nu har jag i min motion hemställt, att riksdagen måtte besluta anhålla hos Kungl. Maj:t, att åtgärder företagas för en snar avveckling av dessa tolagsersättningar. Jag tycker inte, att detta är något särskilt bryskt yrkande, vilket herr Eriksson i Stockholm ville göra gällande. Jag anser det vara ett synnerligen rimligt krav, då man ser hur dessa ersättningar ha stigit undan för undan, beroende på de ändringar i tullagstiftningen, som på den senaste tiden ha inträtt. Genom den undan för undan pågående tullhöjningen åsamkas ju dessa samhällen inte några direkta utgifter men tillföras däremot en direkt inkomst. Jag skulle kunna peka på en massa fall, i vilka man successivt har höjt tullen. Jag skall inskränka mig till att erinra om en sak, som vi här i riksdagen beslöt för någon vecka sedan, nämligen en höjning av tullen på glykos, vilken förut utgick med 6:50 per 100 kg. men som riksdagen beslöt höja till 9:50, alltså med 3 kronor. Importen av denna vara är visserligen obetydlig, men denna förhöjning medför i alla fall för statens del en merinkomst på över 30,000 kronor, vilket gör, att dessa städer, som äro berättigade till tolagsersättning, få en direkt inkomstförhöjning med över 1,500 kronor endast på denna lilla detaljsak. Jag anser, att det inte längre föreligger samma behov av denna tolagsersättning, och att vi befinna oss i ett helt annat läge än vid tillkomsten av denna tolag, som ursprungligen avsåg att hjälpa städerna.

Det har också tillkommit andra omständigheter, som tala för en avveckling av tolagsersättningen. Jag tänker då främst på en av de prestationer, som städerna skulle utföra för att erhålla dessa avgifter, nämligen inkvarteringsskyldigheten. Det var en av de mera betungande omsorger, som från början ålåg städerna. Vi ha i år fått en proposition, i vilken de sista resterna av detta inkvarteringsbesvär föreslås avskaffade. Av propositionen nr 12 i år framgår, att fastän Stockholm befrias från skyldighet att fortfarande sörja för denna inkvartering, så minskas inkomsten av tolagen endast med ungefär 77,000 kronor, under det att enligt de grunder, på vilka inkvarteringsskyldigheten baserades 1856, av den Stockholms stad under budgetåret 1936/37 tillkommande to-

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

lagsersättningen över 800,000 kronor utgjorde ersättning för inkvarteringsens bestridande. När nu inkvarteringssskyldigheten helt avkopplas, minskas stadens inkomster av tolagsmedel med endast 77,000 kronor. Jag anser att det under sådana omständigheter föreligger synnerligen starka skäl att gå in för att få denna sak avvecklad. Dessa större städer behöva inte heller längre något ekonomiskt stöd, vilket ursprungligen var anledningen till tolagens tillkomst. Det förhåller sig i stället numera på det sättet, att dessa städer ha ett så kraftigt skatteunderlag, att de i beskattningshänseende äro mycket bättre ställda än andra.

Herr Eriksson i Stockholm har påpekat, att reservanternas påyrkat att frågan om tolagsersättningens avveckling bör prövas i samband med en allmän reglering av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Jag vill inte påstå, att dessa skyldigheter och rättigheter äro ungefär lika för alla städer. Tolagsersättningen berör emellertid endast ett *fåtal* städer. Jag anser det därför orimligt, att denna sak skall sammankopplas med förhållanden, som röra andra städer, vilka inte ha denna fördel.

Jag tror också, att en utredning av det slag, som reservanternas föreslå, kommer att bli av en sådan storleksordning, att den kommer att begravas i utredningskvarnen under många tiotal år framåt. Däremot anser jag, att frågan om en avveckling av tolagsersättningen kan lösas isolerad, en omständighet som även kommer att väsentligt underlätta dess lösning. Jag vill i detta sammanhang erinra om den gamla historien om de sju käpparna. Det var omöjligt att bryta sönder dem, så länge de voro sammanbundna, men när man tog dem en i sänder, gick det tämligen lätt. Detta torde gälla även beträffande frågan om tolagsersättningens avveckling. Den kommande utredningen får påvisa de framkomliga vägarna för denna avveckling. Jag vill bara i förbigående erinra om att redan 1882 upprättades i finansdepartementet en promemoria, som gick ut på att staten skulle avlösa tolagsersättningarna under 40 år, alltså på liknande sätt som skett med frälseräntorna, vilka vi sysslade med under de sista åren. Jag tror helt visst, att om en utredning tar praktiskt på denna sak, skall den kunna komma fram till ett positivt resultat.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Svensson*, *Pettersson* i Norregård, *Onsjö*, *Gustafsson* i Lekåsa, *Pettersson* i Rosta och *Johansson* i Tväråselet.

Herr Bergström: Herr talman! Jag satt och lyssnade till herr Hanssons i Rubbestad argumentation mycket uppmärksamt och fick därvid i första hand den uppfattningen, att han utgick ifrån att reservanternas i statsutskottet i detta ärende varit motståndare till tanken på ett uppordnande av denna fråga. Så är emellertid ingalunda förhållandet, vilket redan framhållits av herr Eriksson i Stockholm. Reservanternas säga nämligen inledningsvis i sin motivering, att de inte vilja bestrida, »att de förhållanden, som förelegat vid tolagens införande och därefter vid dess utbytande mot tolagsersättning, numera förändrats i åtskilliga hänseenden». Med detta uttalande ha vi reservanter erkänt eller kanske rättare sagt konstaterat, att tolagsersättningen är en anordning, som man får inrikta sig på att reglera bort i en eller annan form.

Reservanternas ha emellertid ansett — och jag tror vi ha goda skäl för denna vår mening — att en prövning av frågan bör ske i det större sammanhang, som överståthållare Nothin pekat på i den utredning, han verkställt i frågan för åtskilliga år tillbaka. Det är vår uppfattning, att de utredningslinjer han uppdrag böra fullföljas.

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

Man kan inte komma ifrån, att det åvilar städerna en hel del betydande kostnader för rent statliga tjänster, som borde kunna ordnas upp i samband med en dylik utredning. Vi bekostade exempelvis i Hälsingborg under många år helt och hållet passpolisen — vi åtnjuta numera ett mindre bidrag till denna, men det är bara några få år sedan det infördes. Det är uppenbart — jag skall nöja mig med att endast anföra detta belysande exempel — att denna polis fullgör en rent statlig uppgift. Passkontrollen är ju ett statligt och inte ett kommunalt intresse.

Det är ytterligare en omständighet, som man inte kan förbise i detta sammanhang och som jag vill särskilt understryka med anledning av den historik, som herr Hansson lade fram. Vad som har betydelse i detta sammanhang är inte så mycket hur denna tolagsersättning har kommit till utan det sätt, på vilken den användes av de städer, som ha fördelen att åtnjuta densamma. Det är nämligen obestriddigt, att den mångenstädes har använts för att modernisera hamnarna. Man har i dessa städer räknat med tolagsmedlen som en förräntningshjälp, och det behöver väl inte särskilt framhållas, att just denna strävan från många städers sida att hålla goda hamnar inte bara är ett kommunalt intresse utan även ett riksintresse. Jag ber att få försäkra herr Hansson i Rubbestad, att de 10 miljoner, som vi för några år tillbaka lade ner i Hälsingborgs hamn för att göra den tidsenlig, ha inte förräntat sig, utan vi ha fått skjuta till avsevärda summor från vår kommunala skattestat. Vi bygga för närvarande ett tullhus, som går löst på över 1 miljon kronor. Det skulle även kunna erinras om andra utgifter, som åvila kommunerna, vilka rätteligen borde bestridas på annat sätt än genom kommunala medel.

Vad jag särskilt har velat understryka i detta sammanhang är, att städerna i viss mån ha gjorts beroende av dessa tolagsmedel. Nu vill jag inte göra gällande, att detta skulle utgöra något skäl mot en avveckling av denna anordning. Jag vill därmed endast framhäva, att man bör inrikta sig på en försiktig avvecklingsprocedur och, när man går in för en sådan avveckling, samtidigt sörja för att städernas rättigheter i olika hänseenden bli beaktade och att de befrias från utgifter, som numera rätteligen borde påvila staten.

Det kan också vara på sin plats att erinra kammaren om att kommunerna under senare år genom statliga åtgärder ha berövats skattemöjligheter i betydande utsträckning, och att detta kanske särskilt drabbat en del av de städer, som det här är fråga om, synnerligen hårt. Jag överdriver inte om jag säger, att Hälsingborgs stad under de senaste fyra fem åren genom beslut av riksdagen berövas ett skatteunderlag motsvarande gott och väl 1 miljon kronor. Detta betyder bortemot en krona per skattekrona för oss. Här gäller det ytterligare cirka 300,000 kronor, vilket motsvarar 30 till 35 öre per skattekrona. Vi ha i Hälsingborg en skattesats på 10:80.

Man torde därför ha rätt att i ett sådant sammanhang kräva, att staten icke i alltför forcerad takt berövar vissa skattetyngda kommuner en del av deras inkomster, så att de få allvarliga bekymmer och svårigheter att anpassa sig efter de nya anordningar, som införas. Jag kan inte finna annat än att man borde kunna visa den hänsynen mot dessa städer, att man för det första tager upp denna fråga i det vidare sammanhang, som redan överståthållare Nothin pekat på i sin utredning, och för det andra att man icke företager åtgärder i raskare takt, än att de städer, som beröras av desamma, hinna anpassa sig efter de nya förhållandena.

Herr Hansson i Rubbestad påpekade, att det endast är ett fåtal städer, som det nu närmast är fråga om. Han yttrade samtidigt något med den syftningen att vi reservanter och de, som vi representera, äro inställda på att splittra för att kunna bryta ned motståndet bit för bit. Vad herr Hansson ytt-

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

rade just i detta sammanhang tyder dock snarare på att detta är hans egen taktik. Han vill tydligen spela ut den ena gruppen av städer mot den andra för att kunna fullfölja en strävan, som syftar till att göra förhållandena i vissa städer i skattehänseende mera pressade och svåra än vad de nu äro.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Lovén, Lindqvist, Andersson* i Falkenberg, *Olsson* i Gävle, *Sundberg, Mårtensson, Nilsson* i Göteborg och *Nilsson* i Landskrona.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! I sin motion skriver herr Hansson i Rubbestad bland annat följande: »Man förvånar sig verkligen över att vissa städer ännu i våra dagar skola gynnas på detta sätt.» I sitt anförande för en stund sedan antydde han också, att tolagsersättningen för de städer, som ha rätt att uppbära sådan, skulle utgöra en ganska lukrativ affär.

Det förhåller sig knappast på det sättet. Den ärade talaren anförde vissa siffror, som naturligtvis i och för sig äro alldeles riktiga. Han erinrade om att tolagsersättningen för närvarande utgår med ett sammanlagt belopp av 9 miljoner kronor, och han framhöll även, att Stockholm av denna summa får omkring 3.6 miljoner, Göteborg 1.8 miljoner, Malmö 900,000 kronor o. s. v. Det är klart, att dessa siffror nämnda alldeles fristående kunna verka ganska imponerande, men man får väl i all rimlighets namn betänka, vilka motprestationer, som städerna utföra för dessa tolagsmedel, och ställa prestationerna i relation till dessa ersättnings storlek. Om man gör detta, skall man finna, att dessa tolagsmedel många gånger icke räcka till att betala de prestationer som städerna utföra.

Sista gången detta mycket gamla ärende var aktuellt, åtminstone i den allmänna diskussionen, torde ha varit år 1929 i samband med processkommissionens betänkande. Vid detta tillfälle hade Svenska stadsförbundets styrelse anmodats att yttra sig i ärendet. Styrelsen gjorde en mycket omfattande utredning, bland annat i syfte att undersöka omfattningen av städernas motprestationer för tolagsersättningen. Då detta spörsmål knappast berörts vare sig i motionen eller i statsutskottets utlåtande, kan jag inte underlåta att ur stadsförbundets betänkande citera följande: »Av uppgifter, som styrelsen införskaffat från åtskilliga tolagsberättigade städer, framgår, hurusom i många av dessa städer tolagsersättningen icke ens uppgår till så stort belopp, som motsvarar stadens utgifter för tull- och packhus samt det i stadens hamnrörelse uppkomna underskott. Sålunda har — för att endast taga ett par exempel — i en stad under de senaste tio åren summan av utgifterna för tull- och packhus samt av underskott å hamnrörelsen överstigit tolagsersättningen med mera än 140 %; i en annan, tillika hårt skattetyngd stad överstiga enbart utgifterna för tull- och packhus högst väsentligt den staden tillkommande tolagsersättningen.»

Detta är ju, herr Hansson i Rubbestad, uppgifter, som man måste ta hänsyn till, om man skall söka bilda sig en allsidig uppfattning om detta ärende. Man får inte bara anförta siffrorna lösryckta ur sitt sammanhang.

I sitt utförliga yttrande år 1929 i detta ärende skärskådade Svenska stadsförbundet frågan ur historisk, rättslig och diverse andra synpunkter. Jag skall inte, herr talman, här ingå på någon utförligare redogörelse för detta. Jag skall inskränka mig till att citera de ganska betecknande slutorden i stadsförbundets yttrande. Dess styrelse säger: »En indragning av städernas tolagsersättning i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag är förty historiskt försvarlig och innebär en uppenbar kränkning av städernas av ålder bestående och upprepade gånger bekräftade rättigheter.»

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

Jag delar den uppfattning, som här har kommit till synes, att, om någonting skall göras i detta ärende, så bör det inte göras isolerat på det sätt, som motionärerna ha ifrågasatt, utan frågan måste givetvis utredas i ett större sammanhang. Jag tror inte riktigt på den köppbrytningsteori, som herr Hansson i Rubbestad skisserade. Jag anser, att man får lov att ta litet försiktighet på denna allvarliga angelägenhet.

Detta spörsmål är synnerligen betydelsefullt för många städer. Jag vill bara erinra om hur förhållandena gestalta sig i det samhälle, där jag bor. Genom statsmakternas föranstaltanden ha vi i Malmö under de senaste åren berövats den s. k. bouppteckningsavgiften, som gav omkring 30,000 kronor, vi ha berövats den kommunala progressivskatten, som lämnade 800,000 kronor, och nu vill man taga ifrån oss tolagsersättningen, som ger oss omkring 900,000 kronor, allt per år. Detta har en ganska stor inverkan på skattesatsen i ett samhälle som Malmö.

På grundval av vad jag nu har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herrar *Nylander, Lindskog och Hellberg* instämde häruti.

Herr **Hansson** i Rubbestad, som nu erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag tycker att herr Hagberg på grund av vad han anförde i sitt yttrande snarare borde ha kommit fram till ett yrkande om bifall till en utredning än tvärtom. Om det nämligen förhåller sig så, att omkostnaderna i Malmö överstiga stadens inkomster av tolagsersättningen, tycker jag det skulle ligga i hans intresse att få en utredning till stånd, så att det skulle kunna bli klarlagt, om inte staten vore skyldig att träda emellan. Jag tycker, att han borde ha yrkat bifall till utskottets förslag i stället för till reservationen, som utmynnar i ett avslagsyrkande.

Med anledning av den uppfattning, som Svenska stadsförbundet gjort gällande, att tolagsersättningen skulle vara en rättighet för dessa städer, som samhället inte har rätt att ta ifrån dem, vill jag erinra om den av nuvarande överståthållare Nothin verkställda utredning, som reservanternas hänvisat till. Det heter däri: »Tolagsersättningen torde vara den städerna tillkommande förmån, i fråga om vilken man från städernas sida velat i främsta rummet göra gällande förefintligheten av ett särskilt rättsskydd. Av den förut lämnade redogörelsen framgår, hurusom den gamla tolagen var en tull, som städerna ägde att upptaga vid in- och utförsel av varor. Den är icke att förväxla med några s. k. förvärvade rättigheter utan var till sin natur en kommunal skatt och hade före 1857 års tolagsreglering räknats till de ämnen, som reglerades genom konungens ekonomiska lagstiftning. Någon särskild rättsgrund, varför städerna icke skulle kunna mot sin vilja berövas rätten att uppbära densamma, torde icke kunna göras gällande.»

Herr talman! Jag ber att få återropa detta yttrande av överståthållare Nothin till vilket jag helt ansluter mig och vidhåller mitt yrkande.

Härefter yttrade

Herr **Råstock**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga, att jag ansåg mig alldeles mot min vana icke böra deltaga i den votering som ägde rum i statsutskottet. Jag anser mig också skyldig att förklara, varför jag ej gjorde det. Denna fråga synes mig nämligen icke vara fullt så lättlöst, som man vid genomläsandet av handlingarna i målet tycker sig finna. Jag tror, att om en utredning kommer till stånd, skall den draga med sig andra utredningar och kanske »til syvende og sidst» icke medföra något annat praktiskt

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

resultat än i bästa fall ekonomiskt status quo i förhållandet mellan staten och städerna. Det må emellertid därmed vara hur som helst, det är i alla fall en så pass gammal och uråldrig institution, det här är fråga om, att redan den omständigheten gör, att man kan behöva titta litet närmare på den och se till, om den icke kan moderniseras en smula. Som situationen är i dag, har jag givetvis intet yrkande.

Herr **Hagberg** i Malmö erhöll härpå ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! När herr Hansson i Rubbestad förklarade, att mitt anförande bort utmyнна i ett yrkande om bifall till utskottets förslag, så har jag svårt att förstå detta uttalande från hans sida. Vad jag med mitt yttrande avsåg, var ju att framhålla detta ärendes ytterst invecklade karaktär, en uppfattning som även statsutskottets ärade ordförande för övrigt just givit uttryck åt. Jag anser på grund härav, att detta spörsmål, på sätt som reservanterna här ha anfört — jag citerar reservationen — »icke lämpligen kan lösas fristående utan bör prövas i samband med en allmän reglering av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten».

Vidare yttrade:

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag har ingen anledning att yttra mig mycket i fråga om de skäl, som förelegat för utskottets ståndpunktstagande. Från motionärens sida har så ingående redogjorts för frågans omfattning och innebörd, att jag anser, att därom bör ingen sväva i okunnighet. Det är i anledning av reservanternas erinringar, då de hävda, att utredningen borde omfatta hela detta problem, som jag ber att få säga några ord.

Inom statsutskottet ha vi den principiella inställningen, att vi ogärna vilja gå utanför en motions ram, när det gäller förslag till utredning, utan om motionen åsyftar, att en viss sak skall tagas upp till prövning, känna vi oss förhindrade att utvidga det yrkande, som i motionen framställts. Det var vad jag ville säga om den saken.

Sedan måste jag verkligen säga, att det förefaller, som om reservanterna och de som stå på deras linje, hade den uppfattningen, att det nu föreliggande förslaget skulle åsyfta ett upphävande av de privilegier, som ifrågavarande städer ha. Så är ingalunda förhållandet, utan här är bara fråga om att från Kungl. Maj:ts sida få en prövning av huruvida det system som i detta avseende nu är rådande i landet kan anses vara rättvist. Jag förmodar, att man kan ha rätt att göra en dylik framställning, utan att det skall anses innebära en orättvisa mot dessa städer. Vi ha inte sagt, att de åligganden, som de haft eller ha på grund av att de fått dessa tolagsavgifter, i fortsättningen skulle bestridas utan någon ersättning. Vi ha endast sagt, att vi vilja, att det genom en utredning skall påvisas, på vad sätt man skall kunna avskaffa denna enligt min mening mycket olämpliga och opraktiska skatteinordning. Här är det ju så, att vissa städer ha en förmån, medan andra städer, som dock i viss mån ha samma uppgifter att fylla, icke erhålla någon ersättning, som står i proportion till de prestationer som det här är fråga om. Jag menar sålunda, att vill man vara något så när rättvis och opartisk ur samhällelig synpunkt, kan man inte ha någon rimlig anledning att gå emot det krav, som här framställts, att Kungl. Maj:t skall taga denna fråga under övervägande.

Nu har det sagts, att denna fråga är så vidlyftig, att det inte är värt att göra något åt saken. Jag förmodar, att reservanterna anse detta. Men om det är fråga om en vittomfattande utredning som berör andra problem, skall man därför säga, att den saken skola vi icke bry oss om? Jag anser, att man här-

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)
vidlag får göra som i andra fall, att man tager det hela bit för bit och undersöker, i vilken mån det är möjligt att vinna en rättelse.

Jag anser alltså, att kammaren gör klokt i att bifalla utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Bergquist: Herr talman! Herr Bergström påpekade här, att herr Hansson i Rubbestad ville konstruera fram ett motsatsförhållande mellan de städer som åtnjuta förmånen av tolagsersättning och övriga städer. Jag fick också av herr Hanssons i Rubbestad anförande den uppfattningen, att så var förhållandet.

För min del representerar jag närmast en stad, som icke har förmånen av att erhålla tolagsersättning, enligt min mening med orätt, då Västerås stad för många årtionden sedan berövats denna ersättning utan tillräckliga grunder. Jag begärde emellertid ordet för att säga, att man icke får se denna fråga så, att det endast gäller ett intresse för de — jag minns icke hur många — städer som åtnjuta tolagsersättning, utan att det här är fråga om en sak, som har den största betydelse för städerna i vårt land överhuvud. Frågan gäller ett bland de mest tilltrasslade förhållanden vi ha att göra med, förhållandet mellan staten och städerna. Det har ju pålagts städerna den ena statliga uppgiften efter den andra, och städerna ha ingalunda alltid fått full kompensation för de utgifter som härigenom åsamkats dem. Denna fråga har berörts i massor av utredningar. Den har berörts på den tid, då processreformen var föremål för en förberedande behandling, och den har berörts av en mängd kommittéer. Men ständigt har man ansett, att det stora problemet om det ekonomiska förhållandet emellan stat och stad bör tagas upp i ett större sammanhang. Statsutskottets majoritet vill bryta mot denna princip och säger, att vi nu skola taga upp och undersöka en del av denna fråga. Vi skulle alltså undersöka, om icke tolagsersättningen bör avskaffas.

Herr Jansson i Falun påstod, att det icke kan vara någon som helst fara i att göra en partiell undersökning, utan att det endast skulle vara till nytta att få detta problem upprullat. För min del har jag emellertid en känsla av att det skulle vara till fara för städerna, om man toge upp detta till en partiell prövning. Det kunde lätt leda till, att man tog ifrån städerna den förmån som de ha utan att ge dem någon kompensation. De kanske finge behålla sina skyldigheter men förlora sina rättigheter. Det är ej länge sedan städerna förlorade åtskilliga inkomster genom en omändring av skattesystemet. Nu vill man gå ett steg längre och taga bort tolagsersättningen, ty det är väl herr Hanssons i Rubbestad mening, att utredningen bör utmynna i att denna tolagsersättning skall helt och hållet försvinna. Jag är inte lika övertygad om att herr Hansson i Rubbestad är så intresserad av att städernas skyldigheter i motsvarande mån minskas. Det förefaller mig att vara en risk för att, om man tar detta partiellt, det endast blir till nackdel för städerna och att de icke få någon kompensation.

Det är enligt min mening en mycket betydelsefull fråga detta förhållande mellan stat och stad. Den måste tagas upp i hela sitt stora sammanhang. Det gäller rättskipningen, det gäller polisväsendet och utsökningsväsendet, en hel del områden där städerna fått taga på sig rent statliga uppgifter och där städerna ensamma utan tillräckligt bidrag från statsverket få bestrida de kostnader som äro förenade härmed. Hela denna fråga bör lösas i ett sammanhang, och man kan inte bryta ut den ena delen då och den andra delen då, ty det är ett faktiskt samband mellan de olika delarna. Jag har begärt ordet, herr talman, för att framhålla, att det nog är ett allmänt stadsintresse, att man icke splittrar sönder denna stora fråga.

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Mosesson*, *Jonsson* i Eskilstuna och *Dahlbäck*.

Herr Törnkvist: Herr talman! Jag skulle kunnat instämma med utskottets ordförande, men i motsats till honom deltog jag verkligen i den votering som ägde rum i utskottet. När jag gick in för denna utredning, var det icke därför att jag ansåg, att den med nödvändighet skulle komma att infria förväntningar av det slag, för vilka motionärerna gjort sig till tolk. Jag tror icke, att man kan uppnå ett sådant resultat med en utredning av detta spörsmål.

Jag begärde emellertid ordet närmast, när herr Bergquist förenklade spörsmålet på det sätt som han gjorde och ville försöka göra gällande, om jag fattade honom rätt, att utredningen allenast skulle syssla med frågan om avskaffande av tolagsersättningen. Jag ser tvärtom frågan på det sättet, att jag anser, att den utredning som utskottet begärt med nödvändighet skulle komma att leda till att alla skyldigheter, för vilka tolagen ursprungligen utgjort en ersättning, och sålunda alla frågor som beröra tolagen och städernas prestationer i anledning därav, skulle komma att tagas med i en sådan utredning. Därigenom skulle både riksdagen och en god del av statsförvaltningen få den kartläggning av detta område, som de hittills saknat och som för vissa arbeten kunde vara både behöflig och nyttig att ha.

Jag vill erinra om att statsrevisorerna i 1937 års berättelse togo upp en angelägenhet, som jag här icke vill närmare angiva för att ej framkalla en onödig debatt men som föreföll statsrevisorerna ganska märklig. Den sammanhänge också med gamla privilegier av samma natur som tolagen. Den erfarenhet jag då gjorde — tolagsfrågan har dock knappast varit mig främmande tidigare heller — blev för mig närmast ett argument och ett motiv att i statsutskottet rösta för en allmän undersökning av hela detta område. Det är således inte fråga om, herr talman — det vill jag här understryka — att om utskottsutlåtet godkännes, Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg skulle förlora tolagsersättningen och ändå ha kvar alla de skyldigheter som vid tolagsersättningens införande på sin tid ansetts åvila dem, utan det är allenast fråga om en kartläggning av detta område till upplysning för alla.

Det är från dessa synpunkter som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag fann mig föranlåten att begära ordet, när herr Bergquist motiverade sitt yrkande om bifall till reservationen med att spörsmålet var så vittomfattande, att man icke kunde bryta ut denna fråga utan måste taga upp det i hela dess sammanhang. Detta ha vi hört i tjugo års tid här i riksdagen, när det varit fråga om denna tolagsersättning. Men varför kan man inte göra med detta, som man gjort med en hel del andra sådana problem, t. ex. progressivskattens avveckling, där man tagit det styckevis, som man säger, och gått in för att staten skulle lämna ersättning för avvecklingen. Därigenom kommer man fram till ett skattesystem med en rättvis avvägning mellan de olika skattegrupperna och de olika samhällena.

Nu har herr Hansson i Rubbestad framhållit, att genom beslut som riksdagen fattat om förhöjning av tullen på en viss vara en del städer fått ökad tolagsersättning, och därigenom erhållit en favör, som andra gått miste om.

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

Inte kan det anses vara ett skattesystem med en rättvis avvägning städer och samhällen emellan.

I vår stad ha vi en tullkammare, och våra affärsmän ha rätt att importera direkt och ha nederlag. Staden har fått uppföra en byggnad för denna tullkammare och underhålla densamma. Vi ha också fått ganska stränga order från höga vederbörande om vad vi ha att göra, om vi vilja ha kvar tullkammaren och rätten att förtulla varor. Detta ha vi fått underkasta oss, därför att denna rätt anses vara en förmån för de affärsmän, som bo i vårt samhälle och i trakten däromkring. Vi ha en annan stad i vårt land, som i fråga om importens storlek kommer i tredje eller fjärde rummet. Den staden har ingen tolagserättning, och den har fått bygga allt som fordras för att den skall kunna mottaga en direkt import utan det ringaste vederlag genom tolagserättning. Detta kan icke vara rättvist.

Man måste verkligen bli en liten smula upprörd, när man hör, att herrarna så envist förfäktat, att detta system skall förbli alldeles orubbat, och att ni inte vilja gå med på en undersökning av huruvida det finns några skäl för att avskaffa denna tolagserättning mot en lämplig avlösningssumma. Detta är ju det enda vi vilja.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Det har från talesmännen för statsutskottsmajoriteten ständigt talats om denna tolagserättning som en speciell fördel för de städer som erhålla densamma. Jag vill därför ånyo liksom en föregående talare understryka de stora utgifter som dessa städer ha i sammanhang med denna tolagserättning.

Det är speciellt en utgift, som jag här vill mycket kraftigt framhålla och som det kanske inte talats så mycket om förut i debatten. Det är utgifterna för hamnanläggningar. Vissa städer ha också med stora kostnader byggt frihamn. Man kan fråga sig: vem har gagn av dessa hamnar? Det är klart, att de städer, där hamnen ligger, med omkringliggande orter ha nytta av den. Men det är lika klart, att dessa hamnar, som äro landets portar mot yttervärlden, ha en nytta för landet i dess helhet, som icke får underskattas. Det är i hela landets intresse, som dessa hamnar finnas, och därför bör det också vara en skyldighet för landet och icke endast för städerna att sörja för dessa anläggningar och deras underhåll.

Om nu en undersökning skall igångsättas och en utredning verkställas, måste den, såvitt jag kan se — jag tror, att herr Törnkvist var inne på samma tankegång — även omfatta hamnarna och deras kostnader. Jag vill erinra statsutskottets majoritet om att det inte finns ett ord nämnt om en utredning rörande hamnkostnaderna i dess förslag. För att få detta fullständigt klarlagt måste en utredning, om den skall verkställas, också omfatta kostnaderna för städernas hamnar. Det är detta som ligger i det yttrande som reservanterna här avgivit. Jag vill för min del helt och fullt ansluta mig till dem, som framfört den tanken, att om en utredning skall verkställas, måste den bli allsidig och ej isolerad, som herr Hansson i Rubbestad vill ha den. Den måste omfatta alla med detta spörsmål sammanhängande frågor. Under sådana förhållanden skulle vi gärna gå med på en utredning.

I lika hög grad som vi äro villiga att medverka till en utredning rör åstadkommande av likställighet här i landet, äro vi emellertid emot en utredning, som tar sikte allenast på en speciell samhällstyp, som man vill komma åt, därför att en sådan utredning kan bli orättvis. Det är av den anledningen, herr talman, jag för min del ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

'Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

Herr Holmbäck: Herr talman! Tolagen är en skatt, som tillkom under drottning Kristinas förmyndarregering. De nu gällande bestämmelserna om tolagsersättning utfärdades år 1857. Det kan enligt min mening inte vara rimligt, att man i vår tid i fråga om dessa rätt så stora utgifter fortfarande skall tillämpa regler, som tillkommo för mer än åttio år sedan och under helt andra ekonomiska förhållanden än de nuvarande. Tolagsersättningen har bl. a. vuxit till elva gånger sin ursprungliga storlek under dessa åttio år. Den uppgick till en början till ungefär 800,000 kronor och är nu uppe i ungefär 9 miljoner kronor. Det är med hänsyn till sådana omständigheter som jag för min del anser, att ärendet bör upptagas till en ingående undersökning.

En helt annan sak är, att den undersökning, som bör äga rum, måste vara förutsättningslös och ta hänsyn till alla de förhållanden, som härvidlag kunna inverka, naturligtvis utan att sträcka sig över områden, som inte behöva behandlas just i det sammanhanget. Jag kan för min del inte finna annat, än att när utskottet nu föreslår »en förutsättningslös utredning rörande frågan, huruvida och i vad mån en avveckling av nu utgående tolagsersättning må kunna äga rum», utskottet därvid gått in för en fullständig och obunden utredning.

Med anledning härav kommer jag, herr talman, att rösta för utskottets förslag.

Herr Werner i Höjen: Herr talman! När man ifrån stadsrepresentanternas sida här söker göra gällande, att ett ytterligare ingrepp beträffande städernas inkomstkällor skulle innebära en orättvisa gentemot städerna, förbiser man helt och hållet en annan sida av saken. Emellan den tidsålder, då tolagen och tolagsersättningen tillkommo — betingade av den omständigheten att man måste skapa en särskild inkomstkälla för städerna för åstadkommande av önskvärd stadsbildning — och vår tid ligger en hel värld av ekonomisk utveckling. Det förhåller sig inte längre på det sättet, att man behöver stimulera till ytterligare stadsbildning. Numera sker det en koncentration av kapital och inkomster från landets skilda delar till städerna, vilket gör, att städerna ha ett i förhållande till landet i övrigt mycket kraftigt skatteunderlag. För att belysa detta vill jag nämna några siffror.

Värdet av skattepliktiga fastigheter utgjorde år 1938 enligt verkställda taxeringar för landsbygdens del något över 11 miljarder kronor, varav omkring 6 miljarder kronor för jordbruksfastigheter, medan städernas fastighetskatteunderlag representerade ett värde av 11.6 miljarder kronor eller nära dubbelt så mycket som värdet av hela landets jordbruksfastigheter med tillhörande skog.

Skatteunderlaget för rikets landsbygd, inkluderande dess omfattande industri, kraft- och råvarukällor, utgjorde för år 1938 något över 22 miljoner skattekröner, medan städerna för samma år kunde uppvisa ett skatteunderlag av icke mindre än 36,202,000 skattekröner, därav enbart för Stockholms del 13,306,000 skattekröner eller cirka 22 kröner per invånare. Till jämförelse kan nämnas, att vissa landskommuner ha ett skatteunderlag av endast 1 à 2 kröner per invånare.

Ser man på förhållandet mellan landsbygd och stad i inkomsthänseende, finner man, att av den taxerade inkomsten för hela riket år 1938, 6 miljarder kröner, belöpa ej fullt 2.5 miljarder kröner på landsbygden mot 3.5 miljarder kröner på städerna.

Vad vidare uttaxeringen beträffar, så var år 1936 den genomsnittliga siffran för landskommunerna 8:08 kröner, för landstingen 2:62 kröner samt för vägdistriktet 1:60 kröner, vilket utgör en på det kommunala skatteunderla-

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

get vilande total genomsnittlig uttaxering av 12:30 kronor, medan medeltalet för städernas del uppgick till 7:84 kronor. Det förelåg alltså en skillnad i skattetrycket på cirka 4:50 kronor.

Med det sagda har jag velat påvisa, att det numera icke föreligger behov för städerna att bibehållas vid privilegier, som icke längre äro nödvändiga, så mycket mer som den nuvarande fördelningen städerna emellan företer uppenbara orättvisor och olikheter.

Då utskottet nu föreslår en förutsättningslös utredning, varvid väl även komme att tagas under övervägande frågan om ersättning till städerna för de särskilda skyldigheter, som åvila städerna gentemot staten, kan jag inte finna, att det föreligger något som helst bärande skäl för att avslå detta utredningskrav, och jag hemställer om bifall till vad statsutskottet här föreslår.

Herr Bergström: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast i anledning av vad herr Törnkvist här yttrade. Han var av den uppfattningen, att den motivering, som statsutskottet förebragt för sitt yrkande, vore tillräckligt vidsträckt för att möjliggöra en utredning av den omfattning, som vi reservanter ha påyrkat. Jag vill då framhålla, att utskottsmajoriteten själv fäster uppmärksamheten på att en utredning med den anknytning, som den ifrågasätter, nämligen till tolagsmedlen, kommer att möta svårigheter, när det gäller att »klart avgränsa de skyldigheter, som alltjämt kunna sägas svara mot rättigheten att uppbära tolagsersättning». Det föreföll inte heller, som om statsutskottets ordförande, herr Råstock, delade herr Törnkvists uppfattning, ty av herr Råstocks anförande framgick, att han fann att den motivering, som statsutskottets majoritet här lämnat, inte lämpligen kunde tjäna såsom underlag för en utredning av den omfattning, som påyrkas av reservanterna.

Till sist vill jag fästa uppmärksamheten på att herr Jansson i Falun här hävdade, att man skall utreda dessa frågor bit för bit — orden föllo visst så. Jag befarar att skall det bli en utredning bit för bit i den anda, som herr Hansson i Rubbestad gjort sig till talesman för, så bli nog städerna utan alla sina rättigheter men få ha kvar alla sina skyldigheter.

Herr Hansson i Rubbestad erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill bara säga, att jag inte alls är av den uppfattningen, att städerna böra bibehållas vid sina skyldigheter, om man skulle ta ifrån dem deras rättigheter.

Då jag här motionerat om utredning, har jag förutsatt, att de behöriga skyldigheter, som staten har med hänsyn till införseln av olika varor, nämligen hållandet av tullhus måste staten fullgöra. Men då äro också enligt min mening de olika städerna skyldiga att vidkännas minskning av de inkomster, som de ha genom denna tolagsersättning.

Blir utredningen lagd på ett förnuftigt sätt, tror jag inte, att städerna behöva vara så förfärligt rädda. En utredning skulle emellertid skapa klarhet över förhållandena på detta område, och det är detta, som jag anser önskvärt.

Härefter yttrade:

Herr Svensson: Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, men då herr Andersson i Malmö nämnde, att det här skulle vara fråga om en orättvis utredning, tyckte jag, att jag nästan hade skyldighet att reagera mot detta hans uttryck.

Här är inte fråga om annat än en undersökning och en förutsättningslös sådan. Jag förstår inte riktigt anledningen till att städernas representanter

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

här så nervöst motsätta sig denna utredning. Anse de, att städerna inte ha andra fördelar än sådana, som kunna anses väl motiverade enligt den nuvarande ordningen, behöva de väl inte vara rädda för en utredning i här ifrågasvarande hänseende. Man kan emellertid redan av denna deras nervositet nästan spåra en rädsla för att städerna skola bli av med något, som inte rimligen tillkommer dem. Åtminstone får jag den känslan, när jag hör de mångordiga försvararna för reservationen. Jag förutsätter emellertid, att om riksdagen beslutar en utredning, så placeras i denna utredning folk med omdöme och rättskänsla, så att utredningen kommer att verkställas med all den noggrannhet och oväld, som kan begäras. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som det inte skulle behöva föreligga anledning för reservanternas att stå upp här och säga, att om man sätter igång med denna utredning, så få städerna ha kvar alla sina skyldigheter men inte några av sina rättigheter. Vad är detta för tal? Jag tycker, att det är alldeles onödigt i det här sammanhanget. Så har i varje fall utskottsmajoriteten i vart fall inte tänkt sig saken. Jag tror inte, att städerna ha anledning att beklaga sig över några statsmakternas åtgärder. Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag har också fäst mig vid, att att samtliga talare för reservationen ha som motiv för avslagsyrkandet pekat på de stora utgifter, städerna ha att vidkännas för att få del av tolagersättning. Om nu detta är fallet — och det är ju mycket möjligt, att förhållandena i vissa fall kunna vara sådana — borde väl emellertid reservationens talesmän här vara villiga att gå med på denna utredning, som ju enligt utskottets förslag skall vara fullständigt förutsättningslös och således, såvitt jag kan förstå, även omfatta en undersökning av de skyldigheter, städerna ha att vidkännas på grund av den uppburna tolagersättningen.

Det borde väl emellertid stå klart för alla, att i vårt moderna samhälle städerna måste vara lika litet betjänta av schablonmässiga principer för tolagersättningens utgående såsom ersättning för vissa tjänster som av en förordning från Gustaf Vasas dagar med förbud mot landsköp eller en förordning om rätt att uppbära tull av den, som i staden ville sälja sina dit införda produkter, en sak som gällde ännu på 1800-talet. Lika oriktigt som detta måste det anses vara, att förhållanden, som visa sig praktiskt taget föråldrade, skola få ligga till grund för städernas förpliktelser i detta hänseende. Oavsett om en utredning skulle visa, att, såsom reservanternas säga, städerna böra tillerkännas större ersättning för de förmåner, för vilka tolagersättningen utgår, eller motsatsen, tycker jag, att frågan bör utredas, så att man får reda på, hur det hela verkligen ligger till. Jag tror, att inte minst ur reservanternas synpunkt en sådan här utredning bör komma till stånd.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lovén**: Herr talman! Herrar Svensson och Hansson i Rubbestad framhöllo i sina anföranden, att de visst inte ville beröva städerna någon av deras rättigheter. Jag fick emellertid av deras uttalanden — och det var därför jag begärde ordet — den uppfattningen, att de anse, att om man bara tar en bit åt gången, skall det nog gå lättare att beröva städerna deras rättigheter, än om man försöker ta hela kakan på en gång. I det senare fallet skulle det nog också visa sig, att det inte går att klå städerna, och därför vill man nu ta det hela så där bitvis så att säga. Sedan få nog alla de andra av städernas rättigheter följa med.

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter givna varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 39) av utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 40 och 41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 42 och 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 117, i anledning av riksdagens år 1938 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1937—30 juni 1938.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 7—9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14 och 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 17—21.

Lades till handlingarna.

Punkten 22.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till den svenska exportnäringens främjande;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till barnsjukvården i riket;

nr 120, i anledning av väckt motion om utredning rörande kostnadsfri insulinbehandling för kroniskt sockersjuka; och

nr 121, i anledning av väckt motion om retroaktiv lönefyllnad till viss personal i statens tjänst på grund av ändrad dyrortsgruppering.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 122, i anledning av väckt motion om engångsersättning åt vissa droskägareänkor för förlorade utkomstmöjligheter.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Henriksson: Herr talman! Problemet om droskägareänkorna och deras förlorade utkomstmöjligheter är i främsta rummet en stockholmsk före-

*Ang. engångs-
ersättning åt
vissa drosk-
ägareänkor
för förlorade
utkomstmöj-
ligheter.*

*Ang. engångsersättning åt vissa droskägareänkor för förlorade utkomst-
möjligheter. (Forts.)*

teelse, som uppkommit genom överståthållarämbetets åtgöranden. Såsom statsutskottet framhåller, ha frågor, som höra ihop med detta problem, vid olika tillfällen varit föremål för Kungl. Maj:ts behandling. Saken har vidare vid olika tillfällen diskuterats i pressen. Någon ändring har det dock hittills inte blivit för dessa människor, vilka utan egen förskyllan blivit offer för överståthållarämbetets plötsligt genomförda praxis, en praxis, som 1936 års trafikutredning sedermera har underkänt.

Före 1920 kunde en droskrättsinnehavare överlåta sin rättighet på annan person, som godkändes av överståthållarämbetet, och i samband med denna överlåtelse träffa uppgörelse om betalning för vagnar och andra inventarier ävensom få ersättning för viss good-will. De flesta äldre droskägare ha på detta sätt med överståthållarämbetets goda minne köpt sina rättigheter och sin rörelse. I början av 1920-talet vidtog överståthållarämbetet en ändring av den praxis, som dittills varit gällande, och godkände ej längre dylika överlåtelser. Motiveringen till detta var, att en viss spekulation med droskrättigheter skulle ha gjort sig gällande. Änkor efter droskrättsinnehavare och i viss utsträckning även andra arvingar tillätos dock fortsätta rörelsen under obegränsad tid.

År 1935 vidtog överståthållarämbetet en mycket radikal förändring. Då dekreterades, att en änka icke finge driva rörelsen längre än tre år efter makens död. Andra arvingar skulle få fortsätta med rörelsen under sex månader. Detta beslut sattes omedelbart i verkställighet, och man införde icke några som helst övergångsbestämmelser med hänsyn till de människor, vilka hade börjat i yrket under helt andra förutsättningar och i många fall köpt sina rättigheter för allt vad de ägde ävensom satt i sig skuld härför.

Änkorna efter droskägare, som avled 1935, fingo alltså sina rättigheter in-dragna år 1938. Inga besvär eller böner ha kunnat åstadkomma någon ändring härvidlag. Nu stå de där efter ett strävsamt liv berövade inte bara sina utkomstmöjligheter utan också det kapital, som de investerat i rörelsen. Kan detta verkligen vara rätt och billigt?

Jag skall inte upptaga tiden med att gå igenom de olika fallen, men jag vill taga ett exempel ur högen för att belysa verkningarna av dessa bestämmelser. Det gäller en änka i 60-årsåldern. Mannen började som droskkusk i Stockholm och förvärvade droskrättighet år 1914. Han sjuknade år 1927 till följd av hjärnblödning och avled år 1935. Hans inkomst uppgick under de sista åren enligt uppgift till c:a 1,500 kronor per år. Makarna hade en son, som sedan fadern insjuknat försörjde föräldrarna genom att sköta droskrörelsen. Sedan droskrättigheten dragits in, är sonen arbetslös. Änkan har på grund av sin ålder icke kunnat skaffa sig något arbete utan har måst anlita fattigvården för att kunna leva. Det är självklart, att det måste kännas hårt för dessa människor med det öde, som sålunda drabbat dem.

Jag har allvarligt sökt tänka igenom detta problem, och jag skall villigt medgiva, att det kan möta vissa svårigheter att skapa full rättvisa åt alla håll. Men jag måste dock reagera emot att man vidtager plötsliga och drastiska åtgärder mot oförvitliga medborgare, då man på högsta ort icke är fullt på det klara med, hur denna fråga bör lösas. Att så varit förhållandet framgår ju därav, att icke långt efter överståthållarämbetets här berörda beslut tillsatte Kungl. Maj:t sakkunniga med uppdrag att utreda frågan om den yrkesmässiga biltrafiken. Under sådana förhållanden, menar jag, borde man ha väntat med drastiska åtgärder, tills man fått se resultatet av denna utredning. I varje fall borde man ha tillmätt en rimlig övergångstid för de äldre inom yrket.

Ang. engångsersättning åt vissa droskägareänkor för förlorade utkomstmöjligheter. (Forts.)

Resultatet av 1936 års trafiksakkunnigas utredning angående den yrkesmässiga biltrafiken föreligger nu i ett enhälligt betänkande. Dessa sakkunniga ha, såvitt jag förstår dem rätt, underkänt överståthållarämbetets senast tillämpade praxis. I det förslag till förordning, som finnes i betänkandet, heter det i § 18:

»Tillstånd till yrkesmässig trafik må, då tillståndsinnehavaren avlidit eller försatts i konkurs eller då skäl eljest föreligga, överlätas å annan efter medgivande av den myndighet, som meddelat trafiktillståndet.

Vid ansökan om tillståndets överförande å annan skall fogas avtal, som kan hava upprättats rörande överlåtelsen.

Den tillståndsgivande myndigheten har att med avseende å skälen och villkoren för överlåtelsen, lämpligheten hos den, å vilken överlåtelsen ifrågasättes, samt omständigheterna i övrigt bifalla eller avslå framställningen.»

Om, vilket man väl får förutsätta, detta enhälliga förslag till förordning blir antaget, komma ju en trafiktillståndsinnehavares arvingar i en säkrare rättsställning. Man måste då fråga sig: är det rimligt och billigt, att man helt lämnar åt sitt öde de människor, som här i skarven mellan dessa förordningar genom ett, jag skulle vilja säga, förhastat beslut blivit rättslösa? Jag kan icke förstå annat än att det är skäligt, att statsmakterna i en eller annan form kompensera dessa personer, vilka genom åtgärder av ett det allmännas organ kommit att förlora den ålderdomens försörjning, som de själva sökt att skapa sig.

Statsutskottet har icke velat taga ett sådant steg. Utskottet pekar dock på 1936 års trafikutrednings förslag, vilket jag nyss berörde. Men om detta förslag blir gällande i fortsättningen, äro ju inte de människor, som förra året berövades sina trafikrättigheter, därmed hjälpta.

Jag vill i detta sammanhang peka på en sak, som förefaller mig något egenomlig. I en remisskrivelse från överståthållarämbetet, vilken finnes intagen i trafikutredningens betänkande på sid. 206, står följande: »I samband med den sålunda beslutade begränsningen av rätten att fortsätta avliden droskägarers rörelse ansågs även böra skapas garantier för att skälig löseskilling skulle av den nye tillståndshavaren erläggas för den i droskrörelsen använda materialen. För sådant ändamål förklarade sig överståthållarämbetet, på sätt i nämnda protokoll närmare anges, berett bevilja trafiktillstånd åt den, som övertagit droskrörelsen, under förutsättning att han tillhörde de äldsta droskförarnas krets samt att lösesumman avsåge allenast gottgörelse för den överlåtna materialens brukningsvärde men icke för tillståndet som sådant.»

Det vore av ganska stort intresse att få klarhet i, hur överståthållarämbetet förfarit med detta protokoll. Det är väl icke nog med, att ett sådant beslut fästes på papperet. Beslutet bör väl också komma till de människors kännedom, vilka i hög grad beröras av detsamma. Efter vad jag har erfarit, ha dock icke de här berörda änkorna haft någon kännedom om den möjlighet till inlösen, som överståthållarämbetets protokoll synes giva.

Herr talman! Vi motionärer ha hemställt, att av oss uppräknade droskägareänkor, vilka drabbats av överståthållarämbetets beslut 1935, skulle av allmänna medel tillerkännas en engångsersättning för förlorade utkomstmöjligheter. Vi ha självfallet icke kunnat föreslå några belopp utan ha hänskjutit till vederbörande utskotts bedömande frågan om vad som i varje särskilt fall kan anses skäligt. Då jag med beklagande måste konstatera, att det nu icke föreligger något förslag från utskottets sida, ha vi motionärer icke någon möjlighet att ställa ett yrkande. Det är mig emellertid bekant, att en skrivelse i detta ärende inlämnats till Kungl. Maj:t. Jag vill därför i stället sluta mitt

Ang. engångsersättning åt vissa droskägareänkor för förlorade utkomstmöjligheter. (Forts.)

anförande med en varm vädjan till Kungl. Maj:t att allvarligt beakta det spörsmål, jag här berört, och söka finna en väg, på vilken dessa medborgare kunna kompenseras för den förlust, som de lidit genom ett alltför osmidigt förfarande från överståthållarämbetets sida.

I detta anförande instämde fru *Östlund*, fröken *Hesselgren*, herr *Arnemark*, fröken *Andersson* och herr *Kyling*.

Herr **Bagge**: Herr talman! Jag kunde kanske ha nöjt mig med att instämma. Men jag vill bara understryka, att här är verkliga fråga om en gård av vanlig, enkel billighet och rättvisa. Jag skulle sålunda på det varmaste vilja instämma i den hemställan till Kungl. Maj:t, som på detta formella sätt gjordes av den föregående talaren.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Ang. återbetalande till Aktiebolaget E. L. Schüllerqvist av visst skattebelopp jämte ränta.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 123, i anledning av väckt motion om återbetalande till Aktiebolaget E. L. Schüllerqvist av visst skattebelopp jämte ränta.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Henriksson**: Herr talman! Den fråga, som statsutskottets utlåtande nr 123 berör och som jag genom motion fört fram, ligger i största korthet till på följande sätt.

År 1915 beslagtogs i England varor, som tillhörde Aktiebolaget E. L. Schüllerqvist. Det fanns ingen anledning för bolaget att förmoda annat än att detta varuparti åter skulle frigivas. Därför upptog bolaget i sitt inventarium dessa varor till gällande värde, och tillgången beskattades i vanlig ordning. Även under de följande åren hoppades bolaget att med svenska statens medverkan kunna få varupartiet frigivet. En sådan lösning blev emellertid icke möjlig, utan bolaget nödgades i stället i ett tvångsläge acceptera det s. k. 50-procentsavtalet, som slöts mellan England och Sverige.

År 1927 anhöll bolaget hos Kungl. Maj:t att få restitution för den merskatt, som betalats för år 1915 på en vinst, som framkommit genom tillgångar, vilka genom 50-procentsavtalet sedermera blevo obefintliga. Denna framställning tillstyrktes av såväl kammarrätten som statskontoret. Statskontoret anförde bland annat: »Statskontoret finner sökandens begäran om skattereglering av billighetsskäl påkallad, och synes ett tillmötesgående av framställningen på grund av de säregna omständigheterna i detta fall knappast behöva möta betänkligheter med hänsyn till konsekvenserna.»

Emellertid ville dåvarande departementschefen, innan han fattade definitivt ståndpunkt, ha bolagets räkenskaper genomgångna. Det uppdrogs åt en revisor att gå igenom böckerna. Denne revisor kom till det minst sagt häpnadsväckande resultatet, att bolaget på Englandsbeslagen skulle gjort en vinst på cirka 380,000 kronor. Ett sådant påstående borde ju falla på sin egen orimlighet. Bolaget hade fått 50 procent av varuvärdet plus någon ersättning från försäkringsbolag men hade sedan fått vidkännas högst betydande ränteförluster för att kunna finansiera de i England beslagtagna stora varupartierna. En granskning av det utlåtande denne revisor avgivit visade också, att hans utredning var behäftad med så allvarliga felaktigheter, att den måste fränkännas bevisvärde. Han hade bland annat gjort sig skyldig till en fel-

*Ang. återbetalande till Aktiebolaget E. L. Schüllerqvist av visst skatte-
lopp jämte ränta. (Forts.)*

räkning på drygt 103,000 kronor, vilket han också själv nödgades vidgå. Även åtskilliga andra siffror äro i hans utredning angivna och bedömda på ett sätt, som ger en felaktig bild av händelseförloppet efter 1915 och situationen vid tiden för uppgörelsen 1920.

Kungl. Maj:t lämnade emellertid på grund av denna utredning bolagets ansökan utan åtgärd.

Under senare år har det gjorts upprepade försök att få till stånd en revision av den uppgörelse, som träffades med engelska staten i ett tvångs- eller nödläge eller vad man nu vill kalla det. Det är sedan dessa förhandlingar visat sig hopplösa som jag ansett det rättmätigt att föra denna fråga inför riksdagen.

Statsutskottet har nu avstyrkt — enhälligt. I den ytterligt knapphändig motiveringen hänvisar utskottet endast till att Kungl. Maj:t 1927 lämnat bolagets ansökan utan åtgärd.

Jag förstår mycket väl, att det i detta läge är utsiktslöst att försöka övertala kammaren att intaga en annan ståndpunkt i denna fråga. Jag tolkar emellertid statsutskottets utlåtande så, att om en omprövning skall äga rum, så bör Kungl. Maj:t göra den. Det blir väl också nu den vägen som får försökas för att få denna av vägande billighetsskäl påkallade skattereglering till stånd.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Härmed var överläggningen slutad; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 124,, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vattenfallsandelar i Järpströmmen m. m.;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner för personal vid Borås—Jönköpings järnväg, som vid järnvägens införlivande med statens järnvägar övergår i nämnda järnvägars tjänst;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ökade lånemöjligheter för den mindre skeppsfarten;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av skyddsrum i statens fastigheter; och

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förvärv av Skåne—Smålands järnväg; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för lämnande av ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 13.

Föredrogos bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av väckta motioner om upphävande av tullen å viss för fiskets behov importerad stenkolstjärna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **Hansson** i Hönö: Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter torde finna har jag tillsammans med flera länskamrater i föreliggande fråga

Ang. upphävande av tullen å viss för fiskets behov importerad stenkolstjärna.

Ang. upphävande av tullen å viss för fiskets behov importerad stenkolstjära.
(Forts.)

väckt en motion, som behandlats av bevillningsutskottet. Utskottet har avstyrkt denna motion.

Jag beklagar, att utskottet icke kunnat tillmötesgå det önskemål, som vi i denna vår motion framställt om upphävande av tullen på den tjära, som ilandföres i samband med fiskefärder.

Det inträffar vid vissa tillfällen, att vi fiskare, när vi äro i dansk hamn, köpa ett eller två fat tjära, som vi ha till att impregnera vår redskap och vårt tågvirke med. Många fiskare vilja köpa den danska tjäran därför att den enligt vår erfarenhet är bättre än den svenska tjäran. Priset är också icke mer än hälften av det svenska priset. Man betalar i Danmark 20 kronor för ett fat, då man här hemma får betala 40 kronor, alltså det dubbla priset. Med tanke på denna prisskillnad kan man ju lätt förstå, att vi om möjligt försöka köpa den danska tjäran. Men då vi ha en tull på 2 öre per kilogram och ett fat väger cirka 200 kilogram, blir tullen omkring 4 kronor. För att få varan införd till Sverige och i laga ordning tullbehandlad måste man med nuvarande bestämmelser gå in till någon svensk tullklareringsort. Denna resa kostar oss både tid och, som vi tycka, onödiga utgifter för brännolja m. m. Det skulle därför innebära en betydande lättnad för oss, om vi befriades från dylika besvär och kostnader.

För att icke göra större ändring än som är nödvändigt för att tillgodose fiskets rättmätiga önskemål ansågo vi motionärer oss endast böra föreslå, att tullen borttoges å sådan stenkolstjära, som i samband med fiskefärder införes till landet av fiskare för att användas för fiskets behov. Den lättnad, som vi på detta sätt skulle få, synes mig vara väl motiverad, då det av olika anledningar icke varit möjligt för statsmakterna att lämna oss det stöd, som andra näringar erhållit. Vi ha vid olika tillfällen i motioner gjort hemställan om både tullar och importregleringar, men utav handelspolitiska skäl ha dessa våra önskemål icke kunnat tillgodoses.

I utskottets utlåtande finner man, att om motionen bifallits, skulle vi ändå fått gå in till tullklareringsort för att avlämna en på tro och heder avgiven försäkran, att varan endast vore avsedd för fiskets behov. För egen del anser jag, att även om man finge göra på föreskrivet sätt, vore det en fördel, om tullen borttoges, ty man sluppe därmed ifrån en del arbete, t. ex. med lossning och vägning. Det hade väl icke heller varit omöjligt att med statsmakternas tillmötesgående ordna saken så, att ifrågavarande tullklarering vid tullfrihet för tjäran kunnat ske genom de kustuppsyningsmän, som äro stationerade på fisklägena. Därigenom hade det i motionen framställda önskemålet kunnat på ett praktiskt sätt tillmötesgåas. Saken är ju den, att nästan alla tullmän utmed kusten känna oss och vårt arbete. De veta mycket väl, när vi komma hem från en fiskeres utomlands, och de kunna då öva den uppsikt över vår införsel, som är nödvändig. De känna också mycket väl till att den tjära vi föra in användes uteslutande för vården av våra redskap. Införselkontrollen skulle på detta sätt kunna bli skäligen enkel men samtidigt lika säker.

Utskottet säger vidare, att den nuvarande tullen å stenkolstjära icke är av den storleksordning, att den kan anses i nämnvärd grad belasta fiskerinäringen, men däremot torde tullen vara av betydelse för svensk tillverkning av tjära. Jag betvivlar, att så kan vara förhållandet, ty enligt vad tjärhandlare sagt mig är den tjära, som vi köpa i Sverige för impregnering av tågvirke, importerad från England. Jag har också till dessa köpmän framställt den frågan, varför ej den svenska tjäran kunde renas i likhet med den danska, men fått till svar, att våra gasverk fått sälja sin tjära till andra ändamål än för impregnering av vår fiskeredskap.

Ang. upphävande av tullen å viss för fiskets behov importerad stenkolstjära.

(Forts.)

Jag kan således icke finna, att bevillningsutskottet anfört något bärande skäl för avslag på motionen. Men, herr talman, såsom ställningen nu är skall jag avstå från att göra något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner angående tullen på klarmedelssurrogat; och

nr 17, i anledning av väckta motioner om tull å tarmar; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelser med universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn, vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn samt pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund om övertagande av dessa pensionsinrättningsars rörelse, m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för överläkare och sjukgymnaster vid de till pensionsstyrelsen anslutna kuranstalerna;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för ordinarie lärare vid vävskolan i Borås;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av ådragna yrkessjukdomar; och

nr 37, i anledning av av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt furiren vid Jämtlands flygflottilj Sture Gärdins änka Asta Evelina Gärdin, född Falk, jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtanden hemställt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 15.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckt motion angående ändring i visst avseende av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handling lämnad hänvisad motion nr 3 hade herr *Paulsen* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att utredning måtte verkställas angående lagstiftning om rätt för sparbanker att utlämna krediter utan annan säkerhet än den, som kunde ligga i den kreditsökandes personliga kvalifikation, samt att de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion II: 3 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

*Ang. viss
ändring av
gällande be-
stämmelser
om sparban-
utlånings-
rörelse.*

Ang. viss ändring av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herr *Paulsen*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 3, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i fråga om rätt för sparbanker att utlämna krediter utan annan säkerhet än den, som kunde ligga i den kreditsökandes personliga kvalifikationer.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Paulsen**: Herr talman! När jag väckte denna motion, kunde jag nog föreställa mig, att den skulle väcka åtskilligt motstånd. Det brukar ju vara så med allt, som är nytt, att det stöter på mer eller mindre kraftigt motstånd. Vad jag emellertid icke kunde vänta var det myckna hånet denna motion utsattes för från vissa skribenters sida. Hånet gjorde icke mig något ont. Jag endast kom på det klara med, att även bland skribenterna måste finnas ödmjuka människor, ödmjuka därför att de icke trodde sig själva om att tillhöra dessa kategorier, som kunde få lån utan borgen. Jag har alltid tänkt, att även bland tidningskrivare finnes folk, som man kunde betro utan någon annan säkerhet.

Det har synts mig, som om man hade den tanken, att det vore fråga om att tvinga bankerna att låna ut pengar utan borgen. Det är ej fråga om att tvinga bankerna. Meningen är, att bankerna skola pröva låntagarens möjligheter och huruvida man kan betro honom med något mindre lån utan borgen.

Som det nu är prövar man ej låntagarens kvalifikationer. Man ser icke efter, om låntagaren kan betala eller ej. Sådana banker, som se efter, om låntagaren kan betala eller ej, finnas icke. Man tänker icke som så: »Den där skola vi ej betro»; ty det kommer att betalas av borgensmännen. Man prövar bara borgensmännens kvalifikationer. Äro borgensmännen goda för den summa det gäller, får låntagaren sitt lån. Detta bevisas också därav, att om en låntagare ej kan betala ränta och amortering, vänder man sig icke till låntagaren utan till borgensmännen.

Orsaken varför jag har motionerat om denna sak är, att det finns så många människor, som stupa på borgen. En människa, som behöver låna, vänder sig till dem, som hon tror vara villiga gå i borgen. Så skriva de på, och vederbörande får lånet. Det går bra en tid. Men så behöver någon av borgensmännen låna. Till vem skall han vända sig? Naturligtvis till den, som begärt borgen av honom tidigare. En dag ramlar den siste låntagaren. Den som begärt borgen först och nu kanske sitter i ganska goda omständigheter drages med i eländet. Det finnes oerhört många människor, som ekonomiskt fallit och aldrig lyckats resa sig efteråt på grund av att de dragits omkull på detta sätt.

Man säger, att det är stora svårigheter för bankerna att låna ut pengar utan borgen. Åja, nog kunna bankerna på det sättet komma att förlora mera än nu. Det blir ju bara *en* människa, som blir ansvarig för lånet. Man ser efter om den människan kan betala i stället för, som det nu i vanliga fall är, två borgensmän. Men någon fara för banken kan det väl i alla fall icke bli. Långivningen får ju icke sträckas utöver en tiondel av bankens fonder. Då kan det väl ej bli så förfärligt farligt för banken, skulle jag tro.

Nu veta vi ju, att sparbankerna dela årligen ut 3—4 miljoner kronor till välgörande ändamål. Jag är för min del icke alldeles övertygad, att alla dessa pengar komma på rätt ställe. Skulle det vara så förfärligt farligt, om några av dessa pengar, som nu betalas ut till välgörande ändamål, i stället skulle lämnas till arbetsamma, hederliga människor, som råkat ut för en olycka, fått opåräknad arbetslöshet, sjukdom i familjen eller sådant, för det fall att

Ang. viss ändring av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.

(Forts.)

en sådan person icke skulle kunna betala, och om banken i stället finge dela ut litet mindre pengar till välgörande ändamål? Det skulle då sannerligen ej vara någon större olycka.

Nu tro naturligtvis kammarens ledamöter, eller åtminstone en del av er, att det finns ingen möjlighet att lämna ut lån utan borgen. Men jag vill tala om, att i flera länder har man ej en aning om ett sådant borgensväsen som vårt. I Schweiz, England, Förenta Staterna och Tyskland finnes icke ett sådant borgensväsen som det, vilket florerar här. Där vet man icke om det alls. Vår för skulle man ej kunna lämna ut lån till hederliga, strävsamma människor, som ledamöter i bankstyrelserna, huvudmännen eller andra, som man vände sig till, kände?

Nu vill jag ju säga kammarens ledamöter, att jag icke handlat alldeles i blindo och litat helt och hållet på mitt eget omdöme. Jag har åtskilliga gånger resonerat med framstående sparbanksmän, innan jag väckt min motion. Jag skall taga mig för att läsa upp en tidningsintervju med en framstående bankman nere i min hemort. Bankdirektör Cavallin, som är chef för en av de största sparbankerna i riket med enligt statistiken de flesta borgenslånen här i landet, säger så här: »Jag har med synnerligen stort intresse tagit del av de tankar, som motionen framför, och har även varit i tillfälle att diskutera dem med riksdagsman Paulsen i samband med att han av oss begärde den i motionen åberopade statistiken. Jag har även beretts tillfälle att taga del av bankdirektörerna Rydins och Bornas uttalanden i Skånska Social-Demokraten.

Jag vill redan från början säga ifrån, att jag skänker motionen mitt fulla gillande. Våra svenska sparbanker äga numera en så stark ställning, att de utan risk för sin säkerhet kunna utnyttjas för sociala strävanden på t. ex. det sätt, som riksdagsman Paulsen föreslagit. Naturligt få vissa undantag göras för smärre ortssparbanker, men herr Paulsen har säkerligen ej förutsatt annat, än att tillstånd att utlämna sådana krediter som de i motionen avsedda skulle inskränkas till att avse de större och bärkaftigare sparbankerna.

Det synes mig, som om bankdirektörerna Rydin och Borna i viss mån stirrat sig blinda på det faktum, att dylika krediter kunna innebära förlustrisk. Givetvis måste de innebära dylika risker. Detta förutsättes ju även av riksdagsman Paulsen, fastän han — säkerligen med all rätt — förutsätter, att dessa förlustrisker äro skäligen obetydliga. Under alla omständigheter är jag övertygad, att förlustriskerna även under vidriga förhållanden — kriser med arbetslöshet och dylikt — icke skola visa sig så stora, att man kan anse dem överväga den obestridliga sociala nytta, som deras tagande skapar. Om en kris inträffar, så kan kreditgivaren, under förutsättning att han äger tillräcklig ekonomisk ryggrad, bereda kredittagaren sådana lättnader med amorteringarna, t. ex. omskrivning av lånen, att dessa kunna löpa över, tills bättre tider stunda, och då bli i vanlig ordning inbetalda. För min del ser jag just i dylika anordningar en utomordentlig uppgift för våra sparbanker. Denna princip tillämpades under den sista svåra jordbrukskrisen inom vår sparbank och visade sig även riktig. Ett mycket stort antal jordbrukare hjälptes på så sätt över krisen, vilken eljest skulle ha slagit omkull dem.

Motionen syftar väl närmast att hjälpa arbetare och likställda. Jag kan vitsorda, att våra låntagare inom denna kategori äro utmärkt praktiga att ha att göra med. Jag har ofta insett, att de skulle kunna utan större obehag för dem själva helt enkelt strunta i sina förbindelser. Detta göra de emellertid icke. De äro ståtliga och ypperliga representanter för vårt svenska folk, som hellre sliter dubbelt än de vilja orsaka någon annan en rättsförlust. De be-

Ang. viss ändring av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.
(Forts.)

trakta det som en klar och oeftergivlig hederssak att själva klara sina förbindelser, och jag skänker dem all honnör. Kan därför något göras för att åt dem skapa bättre möjligheter att arbeta sig framåt och uppåt, så är jag den förste att ansluta mig till dem, vilka ärligt sträva mot ett sådant mål.»

Så svarar en synnerligen framstående bankman på en tidnings fråga. Utskottet har skickat min motion på remiss till sparbanksinspektionen och till styrelsen för Svenska sparbanksföreningen. Sparbanksinspektionen skriver: »En så betydelsefull och ur principiell synpunkt djupgående ändring av sparbankslagens grundsatser som den, vartill motionärens förslag sålunda syftat, bör enligt inspektionens förmenande icke företagas genom en isolerad lagstiftningsåtgärd. Den av motionären åsyftade utredningen synes därför böra anstå, tills en allmän översyn av sparbankslagen företages.»

Det är klart, att, när sparbanksinspektionen icke velat vara med om saken, så har den måst hitta på ett skäl. Jag tycker för min del, att det är ett ganska svagt bemötande att bara hänvisa till en större utredning. En sådan utredning som den, vilken föreslås i denna motion, kan företagas separat.

Styrelsen för Svenska sparbanksföreningen säger bara, att styrelsen anser frågan för tidigt väckt. När är det egentligen tid att göra en utredning? Om samma motion framföres om något år, anses frågan kanske även då vara för tidigt väckt, men om det dröjer ytterligare några år, kanske det anses vara tid att göra något. Vad kommer att ske under mellantiden? Jo, en hel del människor komma att »ramla av pinn» som man säger. Deras ekonomi blir förstörd på grund av ingångna borgensförbindelser. Det är icke för tidigt att nu göra något. Det är ju bara fråga om utredning för utrönande av om det går att betro hederliga och skötsamma människor. Jag tycker icke det vore så farligt med en sådan utredning.

Utskottet har varit oerhört välvilligt. Det skulle bli för långt att läsa upp hela utskottsutlåtandet. Jag skall bara taga en punkt. Så här börjar utskottet: »Utskottet delar motionärens uppfattning därom, att det vore önskvärt, att tillfälle kunde beredas arbetsamma, hederliga och pålitliga personer att genom sparbankerna erhålla lån utan borgen. Syftet med motionärens förslag måste också enligt utskottets mening anses vara beaktansvärt, särskilt i betraktande av förslagets starkt framträdande ideella innebörd.» Kan ett utskott skriva välvilligare, om utskottet tänker sluta med att tillstyrka ett förslag? Jag kan åtminstone icke hitta några vackrare ord för att motivera ett tillstyrkande än vad bankoutskottet kommit med här. Att utskottet slutar med att avstyrka bifall till min motion, torde bero på samma skäl, som varit avgörande för sparbanksinspektionen och sparbanksföreningen. Utskottet vågar icke förorda ett bifall. Det är så farligt att sätta i gång med en utredning, om hederliga människor skola få låna pengar utan annan säkerhet än den, som ligger i deras egen hederlighet.

Herr talman! Med det sagda tillåter jag mig att yrka bifall till den reservation, som jag fogat till utskottets betänkande.

Herr Holmgren: Herr talman! Även om vissa skribenter avhånat herr Paulsen, så har utskottet ingalunda gjort sig skyldigt till något sådant, vilket ju herr Paulsen också villigt medgav. När han nyss föredrog vissa stycken ur utskottsbetänkandet, förmodar jag, att han valde ut de allra vackraste bitarna. Det kan ju hända, att utskottet i sin motivering varit litet för skönmålande och att det varit alltför artigt mot herr Paulsen, vilket utskottet för framtiden kanske bör undvika.

Även om utskottet fann ett visst berättigande i den uppfattning, herr Paul-

Ang. viss ändring av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.
(Forts.)

sen framlagt, kunde utskottet emellertid icke gå med på att tillstyrka bifall till motionen, ty en lagändring av det slag, som där åsyftas, skulle innebära en genomgripande förändring av de grundvalar, på vilka hela vårt sparbanksväsende vilar. Att utskottet under sådana omständigheter icke velat giva sig på saken, synes mig vara ganska naturligt.

Jag tror, att, när herr Paulsen lade fram dessa sina tankar i motionen, så tänkte han på den parallellism, som finns mellan i motionen åsyftade förhållanden och en del förhållanden i det praktiska livet. Vi veta ju alla, att man kan gå in i en affär och få varor på kredit utan att lämna någon som helst säkerhet, vare sig borgen eller realsäkerhet. Om herr Paulsen går in i sin speceriaffär, så får han, tack vare det förtroende, hans imponerande yttre och ännu mera kändedomen om hans övriga respektabla egenskaper inger affärsinnehavaren, både sviskon, kaffe och allt annat han vill ha på kredit, om han så önskar. Det lämnar honom emellertid affärsinnehavaren helt och hållet på egen risk. En sparbanks styrelse har att förvalta både allmänna medel och ett otal små sparares sparpengar. Styrelsen kan icke taga sådana risker som en enskild näringsidkare utan måste kräva fullgod säkerhet, innan den lämnar ut några lån.

Utskottet har för sin del ansett det vara viktigare slå vakt om det allmännas och de många små spararnes medel än om det intresse att få låna pengar, som förefinnes för ett fåtal personer, vilka önska erhålla lån utan att kunna prestera någon som helst säkerhet. Den »arbetssamme, hederlige och pålitlige», som det står talat om både i motionen och utskottsutlåtandet, har nog icke så förfärligt stora svårigheter att skaffa sig borgen, om han inte rent av varit så sparsam, att han lagt av en liten slant. I sistnämnda fall har han ju realsäkerhet att komma med. Jag tror icke, att det är nödvändigt genomföra de åtgärder, som åsyftas i motionen. Vi böra även tänka på de svårigheter, som föreligga för en sparbanksstyrelse att sitta och avgöra, om en lånesökande är tillräckligt hederlig och pålitlig, för att kunna få ett lån utan någon borgen. Man bör besinna, att om det kommer en lånesökande i luckan och av kamrern får höra, att styrelsen icke funnit honom tillräckligt hederlig, pålitlig och sparsam för att kunna få ett lån utan någon säkerhet, så kommer han icke att bidra till att stärka sparbanksväsendets anseende i bygden, det är min övertygelse. Man kan ju häremot invända, att det redan nu företages en omprövning i varje särskilt fall, när lån sökes. Det är sant, men denna omprövning gäller icke den lånesökandes karaktär och vandel, utan den gäller helt enkelt hans och hans borgensmäns solvens. Det är ju någonting helt annat. Det blir icke fråga om någon betygssättning av den lånesökandes uppförande.

Vi hade ju förresten för icke så länge sedan här i landet tillfälle att se, hur det gick med en sparbank, som tillämpat litet grand för fria metoder i fråga om utlåning. Vi veta ju alla, hur det avlöpte.

Som jag förut framhållit, anser utskottet, att det ligger någonting i herr Paulsens motion, men utskottet har icke ansett sig böra tillråda riksdagen att för närvarande engagera sig i denna fråga. Jag tror, att det mål, som herr Paulsen vill vinna, kommer att främjas, om vi tills vidare låta hela frågan falla.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Med herr Holmgren förenade sig herr *Lovén*.

Herr Paulsen: Herr talman! När herr Holmgren yttrade, att jag är betrodde i min speceributik på grund av den kändedom, affärsinnehavaren har om mig,

Ang. viss ändring av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.
(Forts.)

så var han ju inne på samma linje som jag följt, när jag motionerat i denna sak. Låntagarens goda anseende bland sina medmänniskor kan i vissa fall vid beviljande av lån innebära tillräcklig säkerhet. Det är så sant så.

Vidare nämnde herr Holmgren, att sparbankerna förvalta de små spararnas medel. Men, herr Holmgren, dessa medel skulle ju icke komma att riskeras, om sparbankerna finge låna ut pengar utan borgen, ty lån skulle ju, efter vad jag tänkt mig, icke få beviljas till högre sammanlagt belopp än som motsvarade tiondelen av sparbankernas fonder. Den anmärkningen bortfaller således helt och hållet.

Vidare yttrade herr Holmgren, att hederliga människor i allmänhet hade möjlighet att skaffa borgen. Det må vara sant, men det kan också hända, att en hederlig människa, som skaffat sig lån mot borgen, stupar därför att någon av hans borgensmän, som han i sin tur fått gå i borgen för, med eller utan egen skuld råkar i svårigheter.

Herr Holmgren framhöll vidare, att sparbankerna icke kunna känna till alla. Det händer ju inte så sällan, att en sparbanks styrelse känner varken låntagaren eller borgensmännen, men känner icke styrelsen dem, så känner antingen någon eller några av huvudmännen dem, eller också har bankens styrelse eller huvudmän förbindelser med personer, bosatta inom bankens rayon, som känna låntagarna och borgensmän. Var så säkra på, att det icke beviljas ett enda lån utan att man inom bankstyrelsen bildat sig en klar uppfattning om borgensmännens ekonomi. Låntagaren bryr man sig icke om för närvarande, men det skulle man komma att göra, om bankerna erhöle rätt att bevilja lån utan borgen, såsom jag föreslagit.

Herr Holmgren slutade med att tala om en sparbank, som bedrivit sin låneverksamhet på ett lättvindigt sätt. Jag förstår, att han syftade på Allmänna sparbanken. Herr talman! Jag hade icke väntat, att herr Holmgren i detta sammanhang skulle tala om den banken.

Herr Svedman: Motionären, herr Paulsen, karakteriseras till sitt yttre av sitt skägg och till sitt inre av sitt gosselyne. Dessa kontrastera en smula med varandra, och det gör också hans ljusa livssyn och stora optimism gentemot den kalla, hårda och delvis mörklagda verklighet, vari herr Paulsen och jag, långivare och låntagare o. s. v., tvingas att röra oss och ha vår varelse. Herr Paulsen tror gott om människorna och icke minst om dem, som vilja låna pengar, och det hedrar honom, men hans motion saknar en för en riksdagsmotion, som skall kunna bifallas, nödvändig egenskap. Den är icke opportun, den står icke i samklang med åskådningar och föreställningssätt vare sig inom eller utanför riksdagen.

Herr Paulsen torde särskilt åsyfta en viss grupp av den lånebehövande klientelen, nämligen pålitliga, arbetsamma, ansvarsställande människor, som ha en panisk förskräckelse för skulder och som äro så ambitiösa och känsliga att de icke vilja gå och be någon om att bli borgensman. De finna det otrevligt att stå i obligation till någon av sådan anledning. Säkerligen är denna klientel den bästa delen av de lånebehövande samhällsmedborgarna och relativt ofarliga ur risksynpunkt för en sparbank. De äro emellertid tyvärr så få, att man för deras skull icke bör åvägabringa en lagstiftning i motionens syfte. Riksdagen har — det bör i detta sammanhang påpekas — för icke så länge sedan följt den princip, på vilken herr Paulsens motion vilar och som han vill ha tillämpad ur sina synpunkter. Riksdagen har nämligen beslutit införa de s. k. bosättningslånen, vilka ju skola bli lån utan borgen. De äro ju mer begränsade till storleken än de lån, herr Paulsen motionerar om,

Ang. viss ändring av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.

(Forts.)

men till sin art äro bosättningslånen ganska näraliggande herr Paulsens sparbankslån. Det synes mig därför vara lämpligt att avvakta tiden och se hur dessa lån utfalla och huru de låntagare, som komma i åtnjutande av dem, sköta sig och sin återbetalningsplikt.

Jag finner ingalunda, herr talman, att denna motion är orimlig, men den är för närvarande omöjlig, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr Mosesson: Herr talman! Det finnes väl, så vitt jag vet, ingen motion bland dem som väckts vid nu innevarande års riksdag, som, skulle jag vilja säga, så utmanat kåsörer och löjet, som herr Paulsens motion, och dock skall jag be att få säga, att jag anser, att herr Paulsen med denna motion satt fingret på en punkt, där vi allesammans borde dröja ett tag i eftersinnande. Det är fråga om vilket som är det största och det dyrbaraste, det personliga värdet, eller, låt mig säga, siffervärdet.

Jag kommer att rösta för utskottets hemställan, men jag vill till kammarkamraternas eftersinnande nämna några erfarenheter från en mycket vidsträckt resa genom Amerikas förenta stater, som jag gjorde för 15 år sedan. Då träffade jag ett mycket stort antal landsmän, som berättade för mig, hur det var, när de medellösa och vänlösa slutligen kommo dit, där de nu sutto som burgna personer. När de började hade de ingenting annat att visa upp än sin rediga vilja, sin förmåga att arbeta, snart sagt nästan natt och dag. När de behöfde lån, kommo bankmännen och sågo på hur de skötte sitt arbete. Bankmännen förmenade nämligen, och det var för övrigt i överensstämmelse med den banklag, som då gällde och ännu gäller i Förenta staterna, att de personliga egenskaper, som vederbörande lade i dagen, innebar en större garanti för lånets betalning än värdepapper eller annat dylikt, som eventuellt kunnat läggas som säkerhet för lånen. Jag skulle vara glad, om i en framtid en utredning i dessa saker komme till stånd, så att det personliga värdet på annat sätt än hittills skett kommer att bli beaktat vid behandlingen av låneansökningar hos bankerna.

Herr Kilbom: Herr talman! Skulle man döma efter det bemötande motionen fått, bleve man rätt tveksam. Å ena sidan har, som herr Mosesson nyss erinrat om, motionen tagits till intäkt för flabbiga kåserier och »sakkunniga» omdömen från en del håll, där man har för vana att kasta sig över allt, som man icke känner till. Å andra sidan kan det emellertid noteras en ilska mot motionen, som nogsamtt vittnar om att den innehåller någonting av värde, något att taga fasta på.

Det har redan erinrats om att riksdagen tämligen nyligen i sammanhang med beslutet om bosättningslånen godkünt den princip, som herr Paulsen framfört i motionen. Jag kan icke erinra mig, herr talman, att någon av kammarens ledamöter i det sammanhanget, då det gällde *statens* pengar, pengar, som vi dock alla äro ansvariga för i egenskap av riksdagsmän, då stod upp och sade, att detta är en ny princip, detta kunna vi under inga förhållanden vara med om. Tvärtom, beslutet hälsades både i och utan för riksdagen med den allra största tillfredsställelse. Det må vara sant, att vi ännu icke veta, herr Svedman, hur historien kommer att utfalla, men jag tror nog att vi kunna göra den förutsägelsen, att det icke blir något dåligt resultat, vad gäller det svenska folkets ord, som kommer att framgå av denna historia.

Var och en som varit tvungen att för egen räkning eller för något företags räkning gå till en bank och söka låna pengar har säkerligen gjort den erfaren-

Ang. viss ändring av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.
(Forts.)

heten, den hedrar för övrigt vederbörande bankmän och den kontrasterar fördelaktigt mot den ilska, som herr Paulsens motion utlöst hos en del av dem, att bankmännen bedöma vederbörande mera efter det *personliga* förtroende, som lånesökanden ingivit dem, och mindre många gånger efter vad man kallar bankmässig säkerhet. Vad är nu detta för någonting annat än en bekräftelse på, att man bör söka slå in på de vägar herr Paulsen anvisat. Därtill kommer även en annan sak. Är det icke så, att var och en, som kommit i kontakt med bankfolk, fått bekräftat, att det icke är de små låntagarna banker och liknande institutioner förlora pengar på. Procentuellt utgöra dessa icke de flesta av dem som bringa förluster. Det är de stora låntagarna, som man förlorar pengar på. I detta sammanhang ha vi icke att göra med orsakerna härtill, men jag antar att de flesta av dem brustit i betalning på grund av omständigheter, som de icke kunnat behärska.

Med dessa ord, herr talman, vill jag giva uttryck för min fulla sympati för motionen och uttala min glädje över att utskottet icke hemfallit åt det kåsörmässiga flabberiet. Jag syftar därmed särskilt på vad en viss tidning tillåtit sig i fråga om en faktiskt för tusentals fattiga framåtsträvande människor i landet allvarlig sak.

Om utskottets betänkande godkännes, innebär det icke, därom är jag övertygad, ett vanligt avslag på motionen eller ett begrävande av densamma. Det innebär att motionen och hela frågan faller *framåt* till gagn såväl för våra kreditinstitutioner som också närmast för dem, som det här i första hand gäller, för alla dem alltså, som ärligt och arbetsamt sträva för att komma någon vart och som genom sin gärning gagna både samhället och sina medmänniskor i mera individuell mening.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 346, hade herr *Staxäng m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla att i anslutning till fängvårdsstyrelsens pågående, huvudsakligen statistiska undersökning om ungdomsbrottsligheten måtte igångsättas en särskild utredning om samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottsligheten och förhindra dess vidare spridning.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen hade andra kammaren erhållit del av ett av första kammaren för dess del och med bifall till en inom första kammaren väckt motion, I: 227, av samma lydelse fattat beslut, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i anslutning till fängvårdsstyrelsens huvudsakligen statistiska undersökning om ungdomsbrottsligheten måtte igångsättas en särskild utredning om samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottsligheten och förhindra dess vidare spridning. Andra kammaren hade hänvisat detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottsligheten m. m.

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

Utskottet hemställde,

1) att ifrågavarande motion, nr 346, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda,

2) att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens beslut i anledning av motionen I: 227.

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Kyling* och *Hansson* i Hönö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte för sin del i anledning av förevarande motion nr 346 och med biträdande av första kammarens beslut i ärendet besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i anslutning till fängvårdsstyrelsens huvudsakligen statistiska undersökning om ungdomsbrottsligheten måtte igångsättas en särskild utredning om samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottsligheten och förhindra dess vidare spridning;

dels ock av herr *Nilson* i Eskilstuna, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Kyling**: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande ha herr *Hansson* i Hönö och jag fogat en reservation. Vi anse för vår del, att denna fråga är så betydelsefull och så allvarlig att allt vad som kan göras bör och måste göras. Jag kan också vittna om att inom utskottet knappast råda delade meningar i saken. Vi reser vanter anse, att riksdagen bör begära utredning i ärendet, under det att utskottsmajoriteten tror och hoppas att Kungl. Maj:t själv skall taga initiativ till denna utredning.

Det finnes icke, enligt min mening, någon större anledning att i dag taga upp någon ny debatt i den här frågan. I onsdagsdebatten rörande nöjeslivet debatterades ungefär de riktlinjer, som vi även i dag skulle taga upp till debatt. Jag väddar till kammaren att i denna fråga liksom i nöjesfrågan i onsdags fatta ett positivt beslut. Jag vill också peka på att första kammaren utan votering och med blott en kortare debatt gjort ett positivt ställningstagande i saken. Där var utskottet enhälligt. I debatten yttrade sig bland andra statsrådet *Westman*, som närmast har att taga ställning till frågan, om riksdagen kommer att begära utredning: Ärendet ligger, — säger han — som här förut framhållits i debatten, på Kungl. Maj:ts bord, och jag skulle redan ha satt i gång utredning, om jag icke ansett det vara skäl att vänta för att av de eventuella debatterna i riksdagens kamrar få höra, om man där skulle lämna ytterligare bidrag för belysning av hur frågan bäst bör behandlas. — Av detta yttrande framgår tydligt och klart, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet kommer att låta utreda frågan, oavsett om kammaren fattar positivt eller negativt beslut i dag. Jag förmodar dock, att det utåt måste verka värdefullt för frågan och för utredningsarbetet, om båda kamrarna fatta ett samstämmigt beslut i den riktning, som reservationerna här ha begärt.

Jag skall, herr talman, icke uppehålla mig längre vid saken, dock vill jag, innan jag slutar, nämna en liten detalj, som för mig är ganska viktig. När nöjesfrågan debatterades här i onsdags, var det en del talare och en del tidningar, som efteråt kunde meddela, att det icke var vidare lämpligt av riksdagen att jolta om sådana saker i nuvarande orostider. Jag ser frågan från en annan synpunkt. Riksdagen tycks vara enig om, att vi skola gå in för en militär upprustning för att försvara vårt land, men, herr talman, vid sidan av den militära upprustningen, som vårt land går att taga ställning till, behöva

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

vi säkerligen en moralisk upprustning. Kan riksdagen taga initiativ till att lägga grunden till en sådan, tror jag icke, att vi ha rätt att tala om att det joltas med dessa frågor i Sveriges riksdag.

Herr talman! Med vad jag här har sagt, ber jag att få yrka bifall till den av mig och herr Hansson i Hönö avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Hansson* i Hönö, *Larsson* i Hede, *Persson* i Grytterud, *Lithander*, *Lundgren*, *Magnusson* i Tumhult, *Johansson* i Krogstorp och *Nolin*.

Herr *Nilsson* i Kristinehamn: Herr talman! Jag förstår, att det kanske kan synas kammaren djärvt, att andra kammarens andra tillfälliga utskott i det här avseendet gått emot ett utredningskrav, som första kammaren för sin del redan har bifallit. Jag anser mig därför ha anledning att närmare klargöra, vad som föranlett utskottet att intaga denna ståndpunkt.

Majoriteten i utskottet fick vid studiet av den motion, som ligger till grund för utredningsyrkandet, den bestämda uppfattningen att det här rörde sig om ett spörsmål, beträffande vilket man rusat iväg och motionerat utan att göra sig en verklig föreställning om huruvida en motion var av behovet påkallad eller icke. Jag ber att få påpeka för kammaren, att riksdagen år 1937 begärde en statistisk utredning rörande ungdomsbrottsligheten i landet. Genom en sådan utredning ville man ha undersökt, om det verkligen förhöll sig så, att denna stegrats på ett så oroväckande sätt, som man på sina håll gjort gällande. Man ville också veta, om det icke i stället var så att lagskärpningar och större iver från myndigheternas sida att beivra brottslighet kunde vara orsak till denna stegring. Detta begärde, som sagt, riksdagen år 1937, och regeringen uppdrog åt fängvårdsstyrelsen att verkställa denna utredning. Någon gång i slutet av föregående år var i tidningarna synlig en liten notis, enligt vilken chefen för fängvårdsstyrelsen meddelade att denna statistiska utredning av allt att döma komme att visa att ungdomsbrottsligheten var i stegring. Vips rusade man fram och motionerade i januari i år om en fortsatt utredning, genom vilken man skulle taga reda på hur denna stegring skulle kunna motverkas. Man ansåg sig icke ha tid att invänta ett utredningsresultat i sin helhet lades på bordet. Det ansågs från motionärernas sida fullt tillräckligt, att man i tidningarna notificerat det tänkbara resultatet av utredningen. I själva verket kom utredningen icke på Kungl. Maj:ts bord förrän den 10 mars innevarande år, två månader efter det att denna motion hade väckts.

Nu resonerade vi i utskottet på det sättet, att om Kungl. Maj:t tillmötesgår riksdagens önskan och tillsätter en särskild utredning eller uppdrager åt ett organ att verkställa en särskild utredning, är det icke då rimligt att Kungl. Maj:t åtminstone får titta på detta utredningsresultat, innan riksdagen är färdig att i anslutning till detta begära ytterligare en utredning. Det har talats många gånger om att riksdagen missbrukar sin rätt att i skrivelser till Kungl. Maj:t påkalla utredningar i alla möjliga orimliga ämnen. Jag vill icke yttra mig om, huruvida detta är befogat eller icke. Jag saknar tillräcklig erfarenhet för att kunna yttra mig därom, men det vill jag säga, att detta utredningskrav är tämligen obefogat, i synnerhet som Kungl. Maj:t genom justitieministern i första kammaren förklarar att Kungl. Maj:t, oavsett vad riksdagen intar för ståndpunkt, har för avsikt att låta utreda detta spörsmål. När den ärade reservanten citerade statsrådet Westman, kan jag också tillåta mig att göra det. Statsrådet Westman yttrade i första kammaren bland annat följande

*Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdoms-
brottslighet m. m. (Forts.)*

de: »Det är min mening att snabbt behandla detta problem från alla dess olika synpunkter. Ur min synpunkt är det utan betydelse ifall kammaren bifaller eller avslår denna motion.»

Det är klart att man kan säga som den ärade reservanten, att utåt skulle det verka fördelaktigt om riksdagen framställde detta utredningskrav. Jag förstår mycket väl, att såväl motionärer som reservanter anse, att det naturligtvis skulle verka mycket fördelaktigt, om dessa herrars yrkande vinner riksdagens gillande, men jag kan inte begripa, att det ur riksdagens synpunkt finns någon anledning att ta hänsyn till dylika önskemål från motionärers och reservanters sida.

Man har försökt koppla ihop denna fråga med föregående onsdags beslut i fråga om nöjeslivet. Jag tycker, att en sådan hopkoppling icke är särskilt motiverad. Om man föregående onsdag, av skäl som jag för min del mycket väl kan respektera, ansåg sig böra kräva ett positivt ställningstagande från riksdagens sida i en fråga som under flera år varit en stridsfråga här i kamrarna, kan jag dock icke begripa att det finns anledning att ifrån samma utgångspunkter kräva ett sådant ställningstagande från riksdagens sida i ett ärende, där — oavsett vad riksdagen beslutar — det är alldeles påtagligt att alla rimliga önskemål komma att bli tillgodosedda.

Herr talman! Jag tillåter mig med hänvisning till vad jag här anfört att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kyling: Herr talman! Jag skall till utskottets ärade ordförande be att få säga att vi motionärer — jag är även motionär i detta ärende — ha under hand erfarit vart den statistiska utredningen lutade. Vi ansågo på grundval av detta frågan vara av sådan betydelse, att man inte utan vidare kunde nonchalera den. Det har också visat sig, att det material, som framkommit genom fängvårdsstyrelsens utredning i denna fråga, mer än väl är lämpat att bygga en utredning vidare på.

Till herr Nilsson i Kristinehamn skall jag dessutom be att få säga, att det är väl snävt tänkt, att vi motionärer och vi reservanter uteslutande skulle vara intresserade av denna frågas positiva lösning därför att vi skulle få skylta i tidningspressen, så att man utåt skulle få se vad vi gjort. Vi ha inte, herr Nilsson, kommit till riksdagen av den anledningen att vi skulle få våra namn i tidningarna. Vi äro satta som folkvalda representanter i riksdagen för att beakta samtliga frågor som här skola avgöras, och enligt mitt förmenande ha vi i dag att taga ställning till en fråga, som man icke får vifta bort med så enkla medel som utskottets ordförande nyss tillät sig använda.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr *Dahlbäck* instämde häruti.

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Jag har reserverat mig blankt här. Jag var nämligen icke i tillfälle att medverka vid avfattandet av reservationen, och det är ju alltid trevligt att veta vad man sätter sitt namn under. Jag instämmer emellertid helt och fullt med den vid utlåtandet fogade reservationen.

Jag får också framhålla att det har, lika litet som från herr utskottsordförandens sida i dag, under behandlingen i utskottet från majoritetshäll förburits några bärande skäl för ett avstyrkande. Ty, det hoppas jag kammaren fann, det anförande vari utskottsordföranden talade för avslag på motionen innehöll inga bärande motiv. Och på samma sätt har det varit under utskotts-

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

behandlingen. Man har då som nu klandrat det initiativ, som kommit till uttryck i föreliggande motion, och talat om en oerhört intensiv brådska med att motionera, och nyss hörde vi uttrycket »man rusar iväg», etc. Detta kan möjligen med andra ord tolkas så, att om man väntat ett eller ett par år med motionen, hade utskottsmajoriteten kunnat tänka på saken, nu kom den för tidigt.

Jag har den uppfattningen, att ärendet är av mycket brådskande natur. Det rör sig om stora värden, de största värden vi ha, nämligen vår ungdom, vårt människomaterial, och jag hade önskat att dessa synpunkter beretts någon plats i majoritetsutlåtandet såväl som i diskussionsinläggen på ett tidigare stadium.

Utskottsordföranden har nu sagt, att han icke anser sig på majoritetens vägnar kunna förorda ytterligare åtgärder, trots justitieministerns förklaring i första kammaren. Det vill säga att trots denna förklaring vill man här genom ett avslag på motionen ge liksom en kalldusch över det intresse för en ytterligare utredning som ådagalagts från regeringshåll. Jag anser icke att detta är lämpligt av kammaren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Mosesson: Herr talman! Det kan ju vara onödigt att foga ytterligare något till vad som redan är anfört av ett par av kammarledamöterna, men jag tillåter mig dock säga att även om jag förstår, att en utskottsordförande gärna försvarar det utlåtande han undertecknat, så bör det väl ändå föreligga alldeles särskilda skäl för avslag på en motion rörande en viktig allmänlig angelägenhet, om medkammaren har godkänt denna och om vidare från statsrådsbänken i medkammaren det har förklarats, att man är fullt medveten om det allvarliga spörsmål det gäller och ämnar sätta igång en utredning.

När vi helt nyligen gjorde ett uttalande i en fråga, närbesläktad med den det nu gäller, skall då andra kammaren för sin del understryka nödvändigheten av denna vädjan till regeringen eller skall andra kammaren icke understryka den? För egen del må jag säga: jag förstår inte — med all respekt för att man håller på det utlåtande man avgivit — att det här kan vara riktigt att göra annat än följa reservanterna.

Herr Dahlbäck: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten med att ge mig in på just de sidor av spörsmålet som hittills ha behandlats. Jag avser icke att befatta mig med de kriminella tendenser, som ungdomen visat, eller med de moraliska brister i ungdomslivet och enkannerligen nöjeslivet, som härutinnan anses spela in. Däremot vill jag fästa uppmärksamheten på en del spörsmål, som träda i förgrunden särskilt för personer, som ha att göra med barnavårdsnämndernas arbete och även för dem som syssla med domstols- och polisgöromål.

Till det mest bekymmersamma, som vid domstolarna förekommer i fråga om kriminalitet inom ungdomsvärlden, hör en hel del tidstypiska utslag, vilka egentligen kanske icke i främsta rummet ligga på det moraliska området, så till vida att de bottna i en förvänd vilja, utan hänföra sig till ungdomens äventyrlust och vissa betingelser i den tekniska utvecklingen ägnade att utgöra frestelser för ungdomen. Vi behöva bara tänka på hurusom trafikproblemet har blivit ett ungdomens problem. Bilarna och motorfordonen överhuvud taget ha ju ökat i antal, för att inte tala om cyklarna. Det är ju typiskt, att vi gång efter annan få syssla med brukstjuvnad, förövad av ungdomar,

*Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdoms-
brottslighet m. m. (Forts.)*

vilken har till föremål tagandet i bruk av motorfordon, och man står i många fall helt enkelt rädlös, när det gäller att ifrån samhällets sida vid domstolarna reagera emot denna företeelse. Här är inte alltid fråga om utslag av en ökad dekadens hos ungdomen, utan de brottsliga gärningarna ha i viss utsträckning sin orsak i åtskilliga tekniska problem som man från samhällets sida icke än så länge kunnat bemästra. Bilstölderna ha ökats i antal, och flera andra därmed besläktade problem ha likaledes tilltagit i omfattning.

Söker man emellertid efter orsakerna till att så är förhållandet, blir man slagen av förvåning över att man inte beaktat den nu antydda sidan av ifrågavarande problem; en del tekniska anordningar av tämligen enkel beskaffenhet skulle således vara ägnade att på vissa håll minska denna kriminalitet. Jag skall lämna ett typiskt exempel ur min egen erfarenhet.

En pojke hade jämte kamrater gjort sig skyldig till ett stort antal bilstölder här i Stockholm. Så småningom hamnade han i den stad jag representerar. Under rannsakingen slog det mig, att det var bilar av ett och samma märke som denne yngling och hans kamrater ideligen hade tagit och olovligt brukat. När jag gick till grunden med saken, fick jag klart för mig, att den fabrik som framställde dessa bilar endast tillverkade en sorts magnetnycklar. Hade man stulit magnetnyckeln till en bil, kunde man därför ta sig fram med varenda bil av detta märke. Detta hade till följd, att jag satte mig i förbindelse med representanten för denna fabrik, och efter åtskillig korrespondens fingo vederbörande ögonen öppnade för vådorna av det påtalade missförhållandet. Man hade varierat nycklarna endast beträffande ytterdörrarna, medan däremot magnetnyckeln, som sagt, var en och samma, lika för alla bilar. Sedan den ändring, som påkallades, skett, har jag anledning förmoda, att antalet bilstölder av denna art gått ned högst väsentligt beträffande detta märke.

På ett motsvarande sätt förhåller det sig även med avseende på cykelstölderna. Åtminstone i min hemstad visade det sig att cykelstöldernas antal under en följd av år stegrades oavbrutet, och innan man fick klart för sig, vad som verkligen framkallade detta, såg det tämligen hopplöst ut. Men till slut gick det upp att man på pantbanken i staden på ett alltför lättvindigt sätt tog emot och belånade cyklar, och det var efter ingående förhandlingar med pantbanksstyrelsen och efter skärpning av villkoren för belåning av cyklar vi kunde åstadkomma en väsentlig nedgång av cykelstöldfrekvensen.

Jag har varit i förbindelse med personer särskilt inom barnvårdsnämnderna som stiftat bekantskap med de typiska stöldföreteelserna inom ungdomsvärlden. Det är ju det tröstefulla med ungdomskriminaliteten, att brott mot person ingalunda ökat utan snarare tenderat att gå ned, under det att egendomsbrotten visa en högst betydande tendens att öka.

Det finns unga pojkar, som i sin anställning anförtros kontanta medel och bland vilka ett stort antal stupar. Jag syftar främst på de s. k. busspojkarne. Ett stort trafikföretag fick uppleva — genom rapporterna från barnvårdsnämnden blev saken klarlagd — att den ene pojken efter den andre föll offer för den frestelse, som låg i det dagliga omhändertagandet av uppbörden från passagerarna. Det var först sedan barnvårdsnämnden energiskt vänt sig till ledningen för detta företag och fordrat obligatorisk kontroll för varje dag av dagskassan, som man blev i tillfälle konstatera, att antalet stölder av denna art minskade. Det har på detta område visat sig, att stölderna eller snatte-rierna i allmänhet icke beivras, och detta på den grund att trafikföretagen anmoda vederbörande pojkars närmaste anhöriga att klara upp saken, och så låter man udda vara jämnt. Men genom en dylik tilldragelse har likväl någon-

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

ting högst ödesdigert inträffat i den unge mannens liv. Han har gjort bekant-
skap med oärligheten, den har fått pågå, och framför allt: han har i och med
upptäckten blivit avskedad. Vad som slagit oss domare — åtminstone har detta
varit fallet med mig — är den företeelsen, att bland dessa ungdomskriminella
element en speciell sida framträtt: de tyckas oupphörligt byta anställning.
Och vad kan orsaken till detta vara, om inte just bristande kontroll, bristande
uppsikt mången gång när det gäller omhändertagandet av medel — jag vill
nu inte ge mig in på det moraliska området och hålla en moralpredikan gent-
emot föräldrarna härvidlag, som man annars kanske vore benägen till. Vad
den kommande utredningen alldeles givet bör avse är i varje fall vid sidan
därom vissa rationella tekniska åtgärder, som icke äro alltför svåra att vid-
taga.

Vi ha även en sorts ungdomskriminalitet som tar sig uttryck i tillgrepp uti
våra varuhus, Epa- och Tempoaffärerna och de billighetsbasarer i allmänhet,
som vi känna till ifrån de olika städerna. Vad är orsaken till att en avse-
värd ungdomskriminalitet gör sig gällande på detta område? Jo, just avsak-
naden av en del tekniska skyddsanordningar. Affärsinnehavaren är natur-
ligtvis intresserad av att varorna läggas fram på diskar och i ställ så att de
lätt falla i ögonen på publiken. Men detta har givetvis den följden med sig,
att, då varorna ligga där oskyddade och icke i glasmontrer eller på annat sätt
medelst glas avskärmade utan framlagda till omedelbart beskådande, unga
människor, både flickor och gossar, lätt falla offer för frestelser att tillgripa.
Dessa tillgreppsbrott äro mer vanliga i dessa stora och medelstora varuhus,
än man i allmänhet föreställer sig, och de betingas av den överväldigande
frestelse, som bristande tekniska skyddsanordningar för svaga naturer inne-
bära. Här bör det allmänna med uppmärksamhet undersöka förhållandena
och söka bemästra dem, så att inte de unga i onödan falla offer för frestelsen.

Det finns även andra moderna områden på vilka den tekniska utvecklingen
verkat brottsframkallande och som det inte skulle vara ur vägen att vi äg-
nade några ögonblicks uppmärksamhet. Vi behöva bara tänka på de talrika
automaterna, som äro anbragta inte bara vid nästan varje gathörn utan snart
sagt på varje fastighet, där trafiken är som störst och betingar avsättning
under kvällar och nätter. Polismyndigheten är för närvarande ur stånd att
genom några restriktiva bestämmelser verka återhållande på utökandet av des-
sa automaters antal. Vi känna ju alla så väl till hur dessa automater innebära
en frestelse för den ungdom, som strövar ute länge om kvällarna och kanske
känner sig hungrig eller i varje fall gottsugen, som det heter, men är utan
pengar, och hur automaterna då inbjuda till olika manövrer med blyknappar,
med järntrådar, o. s. v., med påföljd att ungdomarna komma i konflikt med
rättvisan eller bli föremål för barnavårdsnämndens ingripande. Att det skulle
behövas en sådan oerhörd uppsjö på automater, som vi nu ha och som man för-
gäves från polismyndighetens sida söker få decimerad, kan jag inte föreställa
mig. Den utredning som kommer att gripa sig an med detta problem synes
även böra ägna uppmärksamhet åt dessa omständigheter, som äro av rent tek-
nisk beskaffenhet, men som mana fram en högst betydande brottsfrekvens inom
ungdomslivet.

Det har vidare slagit mig, att vi i vårt land ha en rättsstatistik, som är
tämligen ensidigt inriktad på materiella förhållanden men som inte i tillräck-
lig omfattning redovisar de kriminella tendenser, som finnas inom ungdoms-
livet; vi kunna exempelvis tänka på den villkorliga domen. Vi ha nyss tagit
del av det utlåtande, som vederbörande sakkunniga avgivit och vari de konsta-
terat, att sedan vi 1907 införde villkorlig dom i vårt land och fr. o. m. 1919

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

skärpte densamma medelst övervakningsinstitutet, vi ingen statistik ha rörande utfallet av dessa lagstiftningsexperiment i annan mån än att vi ha reda på hur många villkorliga domar som meddelats för varje år och vidare hur många personer som under varje år återfallit i brott. Man vet däremot icke, hur många av de ett visst år villkorligt dömda som återfallit i brott, och dock är det detta, som är det viktiga att få reda på. Däremot ha vi en utomordentligt vidlyftig statistik över t. ex. lagsökningsärenden. Om jag lagsöker en medmänniska på 25 kronor, redovisar rättsstatistiken sedan 1913, huruvida denna lagsökning av lagsökningsdomaren eller förut överexekutor klarats upp på 14 dagar, inom en månad, inom 3 månader, inom 6 månader eller inom ett år, allt saker, som inte kunna vara av den betydelse som när det gäller detta mänskliga material, som vår ungdom utgör.

En annan bristfällighet inom vår rättsstatistik gäller brukstjuvnad, särskilt av motorfordon. På den ha vi ingen som helst rättsstatistik, utan den blivande utredningen kommer naturligtvis att få verkställa en särskild undersökning för att räkna ut, hur brottsfrekvensen på detta område är från år varierat. Vi ha nämligen olika lagstiftningsetapper på detta område. Ursprungligen var det mycket låga böter på brukstjuvnad. Om den brottslige hade föremålet i besittning, var det 25 kronors böter, var det inte i hans besittning 50 kronor. 1924 skärptes straffet och 1930 genomfördes en ytterligare skärpning, men vi leta förgäves i vår rättsstatistik efter vad dessa ökade straff haft för verkan på frekvensen av ungdomsbrottsligheten härvidlag. När man beundrar dessa och liknande omständigheter, synes det alldeles otvivelaktigt, att vi med tacksamhet taga fasta på det löfte om en snabb utredning på detta område, som från högsta officiella ort har lämnats.

Jag skulle till slut i detta sammanhang endast vilja peka på en sak till. Det är gott och väl med alla dessa förebyggande åtgärder av både social, moralisk och teknisk karaktär, men vad vi framför allt borde uppmärksamma är att med all makt ifrån statens sida och med tillräckliga medel understödja de positivt uppbyggande organisationer och företag, som särskilt i våra industristäder kommit till stånd. Vi ha ju det lysande namnet Natanael Beskow, som tagit initiativet till Birkagården och ett antal hemgårdar och ungdomsgårdar i snart sagt alla våra större industristäder. Men dessa ungdomsgårdar, som sysselsätta ungdomen på dess fritid, som skänka den nya idéer och ideal och framför allt söka få in i ungdomens liv en anda av folkhögskoleintresse, motsvarande den som landsbygdens ungdom har begåvats med, ha hittills icke understötts av statsmedel. Framställning, som gjorts, att till en början av lotterimedel åtminstone få någon hjälp, har inte kunnat bifallas, och det är att beklaga att hittills inte heller på åttonde huvudtiteln några som helst medel kunnat ställas till förfogande. Skall detta problem, ungdomsbrottslighetens bekämpande, vinna någon verklig framgång, måste såväl positiva som negativa åtgärder vidtagas. Det erfordras i sanning allvarliga åtgärder, synes det mig. Samhället bör intressera sig med all makt för att från alla de utgångspunkter, som under dessa debatter i båda kamrarna ha framhävts, se till att någonting göres för ungdomen. Det är alldeles för stor procent av vår präktiga svenska ungdom, som hamnar inom fängelsets murar eller blir föremål för skyddsuppfostran eller liknande åtgärder av samhällsreaktion. Det är för resten ofantligt mycket billigare, mera human och sympatiskt att vi *hjälpa* ungdomen till rätta och göra det effektivt, snabbt och rationellt. Vi kunna säkert bli ense om detta.

Jag tror för min del, att det skulle se mycket bra ut utåt i hela landet, om även andra kamraren underströke de synpunkter, som kommit fram i första kammarens beslut, och då nu justitieministern inte alls anser sig ta illa upp en

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

dylig framstöt från kammarens sida, varför skulle inte ett understrykande kunna ske även ifrån andra kammarens sida genom ett bifall till den motion, som här är i fråga?

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag tycker den siste ärade talarens yrkande i någon mån strider mot hela innehållet i hans anförande.

Jag skall emellertid nu, herr talman, be att få säga några ord. Jag hoppas, att kammaren inte finner det opåkallat. Jag hade nog tänkt begära ordet redan i onsdags, men det var då så många talare ändå, att jag avstod.

Då jag nu tar till orda, är det närmast därför att man minst sagt ensidigt har sett på hela denna fråga. Jag frågar verkligen: Kan det vara till gagn för den svenska ungdomen med dessa återkommande entoniga och entydiga lamentationer om dess oerhörda brottslighet, om dess dålighet, om hur situationen förvärras o. s. v., o. s. v.? Ja, jag skulle vilja tillägga: Är det riktigt? Är det ändå inte uppenbart, att vi i mycket stor utsträckning måste tolka den tilltagande ungdomsbrottsligheten som ett resultat av mera ingående kontroll över de unga. Tidigare hade vi exempelvis inga barnavårdsnämnder, som sysslade med och följde ungdomen på sätt nu sker. Tidigare fanns det inte så förfärligt många som hade denna, jag höll på att säga rent skrämmande sakkännedom om ungdomens brottslighet. Det är förvånansvärt, tycktes det mig i onsdags, vad en del talare i kammaren i detalj kände dessa förhållanden. Tidigare hade vi däremot saker, som var man kunde konstatera: Fylleri och slagsmål mellan de olika byarnas ungdomar, fylleri vid inryckning till värnpliktsövningar o. s. v., o. s. v. med uppträdande från ungdomens sida, som verkligen var beklagligt. Men i dag skola vi väl ändå inte bara framhålla de negativa sidorna, som den siste ärade talaren på ett enligt min mening så utmärkt sätt klargjorde orsakerna till, utan vi böra väl också konstatera den stora förbättring, som skett ifråga om ungdomens uppträdande.

Jag har här i min hand från en tidning ett urklipp rörande en av våra större organisationer, redovisande dess medlemsantal och en del andra ting, nämligen från landsorganisationen. Där redovisas också omfattningen av *studieverksamheten*. Det meddelas, att antalet studiecirkelar under ett år har uppgått till 1,875 med 38,738 deltagare. Därutöver har det organiserats ett stort antal studiekurser, besökta av sammanlagt, sägs det, 978 personer enbart vid skolan i Brunnsvik.

Nu är det ju, som var och en vet som sysslat med dessa saker i den fackliga rörelsen, huvudsakligen ungdomen som ägnar sig åt och deltagar i denna studieverksamhet. Jag kan säga det, alldenstund jag själv under den gångna vintern aktivt deltagit i detta studiearbete både här i Stockholm och annorstädes. Men landsorganisationen är bara en organisation. Det arbete, som den socialdemokratiska ungdomsrörelsen utfört, bör icke heller glömmas. Det arbete, som socialdemokratiska kvinnorörelsen utfört, det arbete, som de olika nykterhetsorganisationerna utför för studier o. s. v., allt detta bör vi komma ihåg. Detta studiearbete omsluter 90 procent! Betyder inte det något? Vittnar inte det någonting om den svenska ungdomens läge och ställning i dag, eftersom man både i onsdags och i dag fullkomligt förtiger sådana saker? Jag blir upprörd, det måste jag verkligen säga, då man ger denna ensidiga bild av den nutida ungdomen, ingalunda till hjälp för dess strävan till fostran och ingalunda till gagn för vårt land i andra länders ögon. Jag är gärna med om att understryka, vad den siste ärade talaren sade om doktor Beskows arbete. Jag har många personliga exempel på arbetarungdomar i Stockholm, som under arbetslöshetsperioder gått i doktor Beskows skola, den av honom startade Birkagården.

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

Jag tror det vore en vida mera gagnelig gärning, om man på alla håll gick in för att stödja ungdomens *egen organisationsverksamhet* i den mån den har en positiv inställning och syftar till att ge ungdomen intresse för andra ting.

Går jag vidare till bondeungdomens organisationer, har denna under 10—15 år byggts upp till sin nuvarande stora omfattning, och såvitt jag vet bedriver den en mycket lofvärd och prisvärd studieverksamhet. Varför skall man förtiga allt detta och bara prata om att det är en så förfärlig ungdomsbrottslighet, så att den, som sitter och lyssnar, kan tro, att hela vårt folk håller på att gå under? Jag tror som sagt, att detta uppträdande är att göra vår ungdom djup orätt, att det är att skada den, att ta bort dess intresse för fostran och studier, att ta bort dess intresse för att övervinna de många gånger mycket stora svårigheter den har att kämpa emot. Detta har sannerligen icke minst gjorts från vissa närstående element till dem, som i dessa debatter lamenterat över ungdomens dålighet. Om man från alla håll, som herr Dahlbäck nyss sade, slog vakt om och hjälpte ungdomen med ökade medel till dess studieorganisationer, till ungdomsverksamheten, till lokaler och bättre möjligheter i hemmen, är det intet tvivel om att vi skulle vinna ofantligt mycket mera än om vi på detta sätt hålla på och tala om att det är så förfärligt illa ställt i vårt land. Jag tror för mitt vidkommande att om man jämför vår ställning nu och förut och då tar hänsyn till *alla* faktorer, är det nog högst tvivelaktigt, om vår ungdom nu är sämre. Jag håller alldeles bestämt före, att vi ha en bättre ungdom, nyktrare, medvetnare, mera intresserad för kulturproblem, mycket mera ägnande sitt arbete åt samhällsfrågor och sin egen och sin klass' och vårt lands strävan framåt. Ett understrykande av detta är en positiv gärning för att motverka den ungdomsbrottslighet, som härvidlag statistiskt så noggrant letas fram.

Efter justitieministerns deklaration i första kammaren kan jag lika litet som utskottets ärade ordförande finna något som helst skäl för att andra kammaren nu skulle besluta en skrivelse. Vi skola väl inte, höll jag på att säga, slå oss själva på munnen! Vi besluta väl en skrivelse, då vi vilja ha kammarens mening uttryckt på ett sätt, som i något avseende strider mot regeringens uppfattning, men vi besluta väl inte en skrivelse i en fråga, där till på köpet en delutredning nyss har verkställts, som bildar grundvalen för det fortsatta arbetet, och där dessutom departementschefen helt nyligen förklarar, att han oavsett vad kammaren beslutar tar upp detta problem. Vi äro väl vuxna karlar allihop, och böra väl inte slå ett slag i luften på sätt som reservanterna föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Mellerud, *Lindholm*, *Karlsson* i Grängesberg, *Eriksson* i Sandby, *Blomqvist*, *Landgren*, *Ekdahl* och fru *Björck*.

Herr Skoglund: När jag, herr talman, lägger min röst för reservationen, gör jag det av samma anledning som när jag häromdagen instämde i ett yttrande av herr Verner Hedlund angående nöjeslivets urartning, nämligen den, att jag på grund av ett uppdrag, som jag fått av justitieministern, haft tillfälle att se en stor skara ungdom, som samhället fått taga hand om. Dessa unga män ha i regel inte förts in på brottets bana därför att de lidit nöd, därför att de varit arbetslösa, därför att de levat under alldeles särskilt svåra förhållanden. Snarare skulle jag vilja säga att en bidragande orsak, som man kunnat iakttaga varit att hemmet där de växt upp av olika anledningar varit splittarat och inte sådant som man vill, att ett hem skall vara. Om kammarens ledamöter skulle vilja intressera sig för denna ungdom, skulle ni säkerligen finna

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

åtskilligt, som skulle göra er betänksamma. Man lägger här framför allt märke till egendomsbrotten, och särskilt finner man hur detta okuvliga begär att komma över motorfordon för ungdom in på brottets bana.

Jag är inte beredd att här säga, vad man skulle kunna göra för att försöka förhindra brottsligheten, *men står det i samhällets makt att på något sätt påverka denna ungdom, så att den inte inlåter sig på sådana här tilltag, måste jag säga att det är en av samhällets allra största gärningar.*

Jag vill ingalunda bestrida vad herr Kilbom sade om den svenska ungdomen, om dess tilltagande hyvsning i många avseenden, men — vi behöva inte använda statistik för att bevisa huru mycket som brister — enbart den omständigheten, att vi skola bygga den ena anstalten efter den andra för att ta hand om denna brottsliga ungdom, talar ett språk, som inte kan missförstås.

Jag tror, herr talman, att andra kammaren inte bör uraktlåta att ge sin mening tillkänna i det här fallet.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Liedberg, Lindskog, Hedlund* i Östersund, *Annér, Hansson* i Vännäsby och *Nilsson* i Norrlångträsk.

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Den indignation, med vilken herr Kilbom talade, gjorde att jag måste begära ordet. Ingen förnekar väl, att vår tids ungdom har många goda sidor. Det bör jag känna väl till, även om jag inte rör mig i samma kretsar som herr Kilbom. Men kan herr Kilbom bestrida riktigheten av fängvårdsstyrelsens utredning? Äro dess uppgifter icke med sanningen överensstämmande? Det skulle vara intressant att få ett bestämt svar på frågan, om fängvårdsstyrelsens utredning, som här föreligger, icke är korrekt. Men är den det, då talar den om ett farligt kräftsår, som hotar att äventyra hela folk kroppens hälsa. Låt vara att majoriteten av vår ungdom är utomordentligt präktig, det föreligger i varje fall starka skäl för att vi böra intensifiera det förebyggande arbetet. Ett avslag å motionen skulle icke verka stimulerande på regeringens och justitieministerns intresse för en fortsatt utredning, varför jag hoppas, att andra kammaren bifaller reservationen.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag yttrade mig icke alls om fängvårdsstyrelsens uttalande. Jag är övertygad om att så långt denna myndighet kommit i kontakt med dessa problem det statistiska resultatet är riktigt. Men hela mitt anförande innebar, att vår svenska ungdom gudske lov icke är sådan, att fängvårdsstyrelsens siffror äro utslagsgivande för andan hos densamma.

Därtill vill jag säga, att efter justitieministerns uttalande förefaller det mig som om saken vore fullkomligt klar. Det behövs ingen skrivelse om utredning, när vi ha på hand, att vi ändå få en sådan — och säkerligen en mycket mera omfattande utredning, som berör de kärnproblem det härvidlag gäller på ett helt annat sätt än man gör i motionen.

Jag glömde, herr talman, att i mitt föregående anförande nämna idrottens betydelse för den svenska ungdomen och dess motverkande av brottsliga tendenser. Jag tror, att rättvisan kräver det konstaterandet, att även om idrotten i vissa avseenden kanske drager ungdomen bort från en del ideella organisationer, det dock är av stor betydelse, att den sysselsätter ungdomens intresse och alltså från andra utgångspunkter verkar positivt i samma goda riktning som de organisationer jag förut nämnt.

Fru Alvé: Herr talman! Jag tror, att det vore nyttigt, om vi låte våra känslor och vår önskan att förbättra ungdomen hålla sig litet på marken. En-

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

ligt min mening kan man icke i utskottets utlåtande inlägga någon bristande känsla för den fara, som hotar ungdomen, och utlåtandet innehåller icke heller något underkännande av tanken på en utredning. Det är bara tillvägagångssättet för att nå denna utredning, som är olika enligt reservanternas och enligt utskottsmajoritetens förslag.

Man tycks ha gripits av ett mycket stort utredningsintresse, då man, såsom reservanterna göra, vill understryka, att riksdagen skall medverka till en ytterligare utredning i denna fråga. Då frågan behandlades i utskottet, förelåg ju det betänkande, som avgivits av fängvårdsstyrelsen, och jag anser, att det är att föregripa de åtgärder, som det kan ligga i Kungl. Maj:ts intresse att vidtaga, att på detta sätt framtinga ytterligare utredningar. Man har ju redan ett flertal sådana. Det nämnes i utskottsutlåtandet, att centralförbundet för socialt arbete satt igång en utredning. I förbundets utlåtande heter det, att en undersökning rörande ungdomsbrottsligheten och de åtgärder, som kunna anses ägnade att förebygga densamma, kommer att företagas i år. Undersökningsarbetet ledes av sekreteraren i strafflagsberedningen, amanuensen Torsten Eriksson, under överinseende av en kommitté, bestående av kanslirådet von Koch, överdirektör Hardy Göransson och sekreteraren i socialstyrelsen Schmidt samt professor Wahlund. När det på icke statlig väg åvägbringas en sådan utredning, kan man ju förutsätta, att den i någon mån skall bana väg för de åtgärder, som av statsmakterna kunna vidtagas för att förebygga denna brottslighet. Detta har också varit ett av de bestämmande skälen för utskottet, när det icke velat tillstyrka förslaget om en ytterligare utredning.

När därtill kommer, att vi vid ett föregående sammanträde, då vi behandlade motionen angående ungdomens nöjesliv fattade ett regelrätt beslut att med hänsyn till nöjesindustriens och ungdomsbrottslighetens sammankopplande begära en ny utredning på detta område, finner jag det icke påkallat att kräva ytterligare utredning härvidlag utan ber kammarens ledamöter biträda utskottets hemställan beträffande förevarande motion.

Herr Kyling: Herr talman! Fru Alvéns talade om att för den händelse vi skulle skriva till Kungl. Maj:t i detta fall, komme vi att föregripa ett arbete, som Kungl. Maj:t själv tänker igångsätta. Men statsrådet och chefen för justitiedepartementet har ju tydligt och klart sagt ifrån, att han icke känner sig på något sätt kränkt, ifall riksdagen begär utredning. Hur riksdagen än ställer sig till problemet, kommer han att ordna med en utredning i frågan.

Fru Alvéns påpekar vidare, att centralförbundet för socialt arbete satt igång en stor utredning. Ja, det är riktigt, men fru Alvéns bör också tala om, att i det remissvar, som förbundet avgivit, står det tydligt uttalat, om jag icke minns fel, att förbundet givetvis icke har samma möjlighet som en statlig utredning att omrama alla spörsmål i hithörande ämne, detta framför allt med hänsyn till den ekonomiska sidan av saken.

Jag instämmer med herr Kilbom i att nutidens ungdom icke är sämre än ungdomen förr, och jag har icke heller i mitt yttrande låtit framskynta att jag skulle anse något sådant. Men ungdomen nuförtiden utsättes för större frestelser, det tror jag icke att herr Kilbom kan förneka. Och när det nu är så, att vi äro överens om att vi vilja göra det bästa möjliga för ungdomen, och när fängvårdsstyrelsens utredning tydligt och klart visat, att det finns en grupp ungdom, som ännu icke kunnat inlemmas i samhället på ett sådant sätt, att den kan vara samhället till gagn för framtiden, då menar

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

jag, att även om denna grupp skulle vara mycket liten till antalet, är det för samhällets vidkommande av stor betydelse, att när det gäller just denna del av ungdomen, som alltså icke är lämpad att komma in i det produktiva arbetet utan har kommit litet på sidan, vi göra allt vad i vår makt står för att skapa möjligheter att hindra dessa unga att kastas in i onödiga frestelser.

Jag kan icke finna annat än att det utåt skulle verka ganska underligt, om vi här skulle följa dem som äro inne på den linjen, att vi icke skola begära utredning därför att Kungl. Maj:t håller på att utreda saken. Vad skall folket ute i bygderna säga, när tidningspressen i morgon refererar denna debatt och talar om, att andra kammaren avslag förslaget om utredning beträffande ungdomsbrottsligheten? Om herrarna och damerna vore intresserade av att hindra en utredning, skulle jag icke säga något om saken, men när denna faktiskt icke går att hindra och när det bara gäller att ge sin anslutning till en utredning, som vi alla tyckas vara intresserade av, tror jag för min del, att det skulle verka fördelaktigt, om tidningarna i morgon bittida kunde tala om, att även andra kammaren intog en positiv ställning till detta viktiga spörsmål.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag kan inte neka till att när jag hört på denna debatt har jag, fastän jag under de nitton år jag suttit här i kammaren varit med om åtskilligt, känt mig en smula förvirrad.

Jag instämmer helt med herr Skoglund, då han säger, att om det står i samhällets makt att hindra ungdomen från att begå brott, skall samhället försöka laga, att så sker. Men jag måste fråga mig: är det detta den sak gäller, som vi här diskutera? Jag har hört representanter för utskottsmajoriteten, representanter för reservanterna och motionärerna, och så vitt jag kan förstå och har fattat rätt, ansluter man sig på båda dessa sidor till ungefär den formulering, som herr Skoglund gjorde till sin: samhället skall använda hela sin makt för att hindra ungdomen att komma in på vilna vägar. Men jag återvänder ännu en gång till min fråga, om det är detta saken gäller. Så vitt jag förstått av diskussionen och av utskottets utlåtande och reservationen, rör sig tvisten om tillvägagångssättet i det fortsatta utredningsarbetet. Därvidlag hävdar utskottet den meningen, att riksdagen för två år sedan skrev till Konungen och begärde utredning. En del av det riksdagen då begärde är utfört, och efter det att detta arbete blivit framlagt och nu ligger på justitieministerns bord har justitieministern förklarat, att han tänker fortsätta arbetet och slutföra det samt se, om han kan komma till något resultat. På basis härav är det som utskottet avstyrker en skrivelse till Kungl. Maj:t. Reservanterna däremot anse, att man måste skriva till Kungl. Maj:t och påminna om saken, trots att justitieministern framhållit, att han tänker fortsätta utredningen.

Jag skall icke säga någonting i detta sammanhang om de tillfälliga utskotten. Jag skall bara ställa frågan: är det tänkbart, att om den föreliggande motionen hade gått till ett ständigt utskott, det efter de upplysningar, som i saken hade lämnats, skulle ha förelegat en reservation — och ännu mindre ett uttalande av utskottsmajoriteten — däri det hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t? Jag har, herr talman, mycket svårt att tänka mig detta. Och jag har också, herr talman, mycket svårt att tänka mig, att man skall behandla utlåtanden från ett tillfälligt utskott på annat sätt än man behandlar sådana som komma från de ständiga utskotten.

Ang. utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m. (Forts.)

Herr Kyling: Herr talman! Herr Olsson i Gävle har säkerligen missuppfattat saken rätt betänkligt. Justitieministerns anförande i första kammaren förelåg ju icke, när utskottet fattade ståndpunkt i frågan. Varken utskottsmajoriteten eller reservanterna hade möjlighet att veta, vilken inställning justitieministern skulle ha. Denna har visat sig efteråt. Och det är på justitieministerns anförande vi reservanter ytterligare bygga vårt ställningstagande.

Herr Lindholm: Herr talman! Herr Kyling har tydligen förbisett en sak i utskottsutlåtandet. Då vi beslöto i denna fråga, förutsatte utskottet, att Kungl. Maj:t skulle fullfölja ärendet i den utsträckning som erfordrades. Vi säga ju i slutet av utlåtandet: »Det synes nu i första hand ankomma på Kungl. Maj:t att pröva och avgöra, huruvida denna utredning fört frågan fram i det läge, att ytterligare utredningsarbeten på området böra anordnas.» Följaktligen har utskottet i sitt utlåtande framhållit, att det bör ligga i Kungl. Maj:ts hand att bedöma den saken. Så vitt jag kan förstå, har det från reservanternas sida icke framförts någonting, som talar för ett annat ställningstagande, varför jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herrar Kyling och Hansson i Hönö avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Kyling begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sitt andra tillfälliga utskotts hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herrar Kyling och Hansson i Hönö avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Skoglund begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 58 nej, varjämte 11 ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat:

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om utredning rörande åtgärder i syfte att minska utbredningen av tandsjukdomar;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående utfärdande av bestämmelser om skyldighet för vederbörande att vid införsel i avlöning m. m. lämna kvitto å indrivna medel; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning; och

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående utrotande av berberis inom nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden, dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Andersson** i Vigelsbo, som yttrade: Herr talman! Generalorder utfärdades onsdagen den 19 april angående inkallande av 1935 års årsklass till beredskapstjänst omfattande en månads fältmässig tjänst i två omgångar, den första omgången under tiden 15 maj—13 juni samt den andra omgången under tiden 13 juni—14 juli. Bland de truppförband, till vilka värnpliktiga skola inkallas under tiden 13 juni—14 juli, befinna sig ett flertal av mellansveriges infanteriregementen. Bristen på arbetskraft vid det mellansvenska jordbruket utgör redan förut ett svårlöst problem. Vid den tid som denna inkallelse avser kommer dessutom arbetsbördan, med anledning av påbörjat skördearbete, att ytterligare avsevärt utökas. Man måste sålunda fastslå, att denna inkallelse av 1935 års årsklass vid denna tidpunkt för det mellansvenska jordbruket kommer synnerligen olämpligt.

Med anledning av detta anhåller jag härmed att få till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställa följande fråga:

Har vid utfärdandet av här berörda kungörelse någon möjlighet lämnats öppen, för att arbetskraft, fast anställd vid jordbruket och oundgängligen nödvändig för skördarbetets utförande, kan lämnas befrielse eller uppskov med den tjänstgöring som här avses?

Om så inte är fallet, kan statsrådets medverkan påräknas för åstadkommande av sådana medgivanden som här avsetts?

Denna anhållan bifölls.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till svensk undervisning för svenska barn i utlandet;

nr 130, i anledning av väckt motion om löneklassberäkning för vaktmästaren vid universitetet i Uppsala P. A. Pettersson;

nr 131, i anledning av väckta motioner angående inrättande av en statlig yrkesskola för elektriska installatörer; och

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till driften av icke statliga skyddshem m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.;

nr 40, i anledning av vissa framställningar rörande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 41, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa reparations- och moderniseringsarbeten inom riksbankens fastighet i Linköping;

jordbruksutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion, II:178, angående beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällliga uppgifter; och

nr 6, i anledning av väckt motion, II:184, angående utredning om åtgärder för bevarande av den kvinnliga ungdomen åt hemmen m. m.

§ 20.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 8, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1939/40 gjorda framställningar under riksstatens åttonde huvudtitel innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

från andra lagutskottet:

nr 197, i anledning av väckt motion rörande viss ändring i lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt; samt

från jordbruksutskottet:

nr 181, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering jämte en i ämnet väckt motion;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantmäteriväsendet;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbruksattachéer m. m.;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av bidrag ur domänfonden till föreningen för växtförädling av skogsträd;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet på grund av statsbidrag till ett avdiktningföretag inom Stensele socken av Västerbottens län m. m.;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undersökning rörande vissa vattenregleringsföretag m. m.;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för Helge-
åns reglering m. m.;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttning på
övergångsstat av viss personal vid domänverket m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av me-
del för avbetalning å statslån till vissa torrlägningsföretag; och

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd
till Kågedalens kalkbruksförening u. p. a. för utförande av en kalkbruksan-
läggning.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

fröken *Hesselgren m. fl.*, nr 499, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition,
nr 252, angående anslag till vissa kommunala läroanstalter, privatläroverk
m. m.; samt

herrar *Hallagård* och *Gustafsson* i *Lekåsa*, nr 500, likaledes i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition, nr 252.

Dessa motioner bordlades.

§ 23.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Lindome	under	5	dagar	fr. o. m.	den	25	april,
› <i>Berg</i>	›	3	›	›	›	23	›
› <i>Andersson</i> i Prästbol	›	6	›	›	›	24	›
› <i>Magnusson</i> i Tumhult	›	6	›	›	›	24	›
› <i>Kyling</i>	›	3	›	›	›	23	›
› <i>Nilson</i> i Eskilstuna	›	3	›	›	›	23	›
› <i>Persson</i> i Norrby	›	3	›	›	›	23	›
› <i>Hansson</i> i Vännäsby	›	6	›	›	›	23	›
› <i>Andersson</i> i Dunker	›	4	›	›	›	23	›
› <i>Hedlund</i> i Häste	›	3	›	›	›	23	›
› <i>Eriksson</i> i Toftered	›	3	›	›	›	23	›
› <i>Hällgren</i>	›	3	›	›	›	24	›
› <i>Herou</i>	›	2	›	›	›	24	›
› <i>Gustafson</i> i Dädesjö	›	3	›	›	›	23	›
› <i>Eklund</i>	›	2	›	›	›	24	›
› <i>Lindholm</i>	›	2	›	›	›	23	› och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.38 e. m.

In fidem
Sune Norrman.